

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

[דף ק"ג ע"א - ד" ע"ב]

ושלחמי דבר וגו' ויצורת צהא דכמיז בשצרי לכס מעיה להס' ו' וצני ארס אולכיס ואינן שצנין דכמיז ואכלתם ולא משצטו ו' ואוכלתן להס' נמשקל דכמיז א' ואכלתם למכסם נמשקל והא דואפו עשר נשים וגו' בכלל צלורת הוא ולמאי דל"ג וצני איכא למימר דואפו ו' נשים דהיינו מוסר עולם כפירש"י בחומש וטובי ליה מלחא אחריתי ודו"ק: **בבושפטי בואבב** וגו'. החימה צהא דהאי ובמשפטי מלכסו דבסוקי הפ' כפירש"י אהי' ו' פורעניות וקללות קאי ולא אחריתי דכמיז צהאי פרחא דמלכות להא מ"ה קללות ומלכות כמיז צהא וי"ל דשלחתי פרה קמין דכמיז ב' ואם את משפטי מגעל נפסקס לגמלי שעות את כל מלמתי להפרסם את צרימי משמע מזה דגיטול המשפט הוי בכלל הפרת הכרית שהיא המורה והרי כמיז הכל נקס צרימי ודו"ק: **ואם באי"ה לא תווסרו** ו' כו'. משום דגבי שאר פורעניות לא כמיז הוי ליטנא אלף ג' ואם עד אלה וגו' ואם מלכו עמי וגו' ואם צואת וגו' ואלן שיהא נלמז צללה מלגוה אלה וצטובה דהיינו אם צעונג אלה וצטובה דלגלי דכמיז ושלחתי נכס וגו' לא תוסרו לי וגו' ה"ג כמיז שצע כמטאחיס והכא לא משגי רק ארבע ועיין פירש"י בחומש: **בבנין שיד' בה"פ הרב** ושכרנה **בפתקת מישרא** ב' כו'. א"ש דקרא על מורכן בהמ"ק קאי י' לישב דסמין אסיפא דקרא אפר אי כו' שוכן במור בני ישראל הם הם אהם מטמאין אותה אין אי שוכן נכוס: **גלות בא** ב' **ובאין אחרים** ויושבינו ב' ונראה דבאין אחרים כו' נפקא להו מסיפא דקרא ד' ולא מקרא וגו' כלאכר קאה את הגוי אשר לפניכם דהיינו כשקאה את הגוי אשר לפניכם צהאם אהם לישב במקומן כשקאה אהם יצאו אחרים לישב במקומם ודו"ק: **ובע"ז בתיב** ונתתי וגו'. ולא קאמר נמי הכא צע"ז דבהמ"ק חרב דלמאר לעיל גבי ש"ד משום דהכא דהאי איכא שצע פורעניות מהאי קרא דזו מדה טובה לישאל שלא יהיה לארביס נחת רוח עליה כפירש"י בחומש וכח"י ע"ש מ"מ יומר היה טובה להם לישאל שלא הוי יושבין במקומן כלל ודו"ק: **בבנין גבולות** פה כו' **שנאמר ע"כ בן** ב' וי' יש לדיקק אמאי תלה הכל גבול פה דהא מטופה ומרע נמי כמיז צהאי קרא והל"ל צעון מטופה ומרע וגבולות כו' וי"ל דמשמע ליה סיפא דקרא וצבל זמא לא צו וגו' ועוד ידו נטויה לא קאי רק אצטוב פה וימר דלכרית צהא עיין בחידושי פ"ק דכמותו ו': **כ"ה המנב"ל** כו' **שנאמר שזחה** עמוקה פי זרות ב' ל' פשוטו צע"ז קמחשני קרא אלל מדמכיז ורות נטשון רכס משמע ליה דנצטעה וזה ממש שהוכיח שם נמי קמיידי וק"ל: **אף שובע** ב' וי' **ש"ב** ויהיה יכול שם כמו שוכן שם וכן ו' על פני כל אחיו נפל כפירוש רש"י וי"ל דיפול שם מושכת עמיה ואחרת עמה דמשמע נמי כפשוטה יכול שם גניהם וק"ל: **כ"ה המבורך** **עצמו לעבירה** ב' **כל עברה** קמס **דקאמר צע"מ** היא עברה וזמא נטון **הדרוקן** שהיא מכת חרדי צע"ז ע"ש מ"ש לעיל היא **קללה בחרדי צעון** חלקה **בחדרי צעון**: **ש"ד** חרדי הדרוקן הן ש"ל ולא קמחשני צע"ז רביעי דלמדין פרק הוראה ח' עמוד החורר מציא לידי הדרוקן אפשר דההוא לית ביה סימן מיוחד כי הני ג' דקמחשני וק"ל: **והא רבא** ב' **פרש"י** הא לא הרעי עמנו מדקאמר ידענא ביה צנחמני מכלל דהיה רע צעניו כו' עכ"ל ורואה דחוקה היא דימחא מדקאמר ידענא ביה צנחמני משמע שהיה זה רע צעניו ונראה דלחק גופיה דקאמר נפיש קטיילי קדר לו דמוכת מנייה ששהית נקביס רע צעניו כפירש"י מוכח נמי דנפיש כפן רע צעניו דמשמע דזה רע יותר מזה שהוא ג"כ רע וק"ל: **סימן לשנאת** חנם ירקון ב' **גם** שיש למלות צעילון החמור שמציא לידי ירקון דלמדין פרק הוראה אפשר שיש סימן פין זה לזה כמו שיש סימן פין הדרוקן וק"ל:

דף לג ע"ב בפירש"י בדי"ה דבריהם טמאים כו' **דבשפמא** פשוט הרע כו' **דכתיב בלשני** בכתר ב' **עב"ש**. דצהאי קרא מפורש לשון הרע אלל צקרא דמיימי לעיל כי יסכר פי דוצרי שקר לא משמע כ"כ לשון הרע ולא מיימי לעיל אלל לסמך צעלמא דיסכר הוא לשון אסכרה וק"ל:

ח"א דף לג ע"ב והפ"ד ישמח גו' כי יסכר פי דוברי שקר ב' **לשון הרע** טפל פין אומר אמת ופין אומר שקר אלל האי קרא דלוצר לשה"י שקר קאי כהן דלמדין פרק הערל ט' דנולא שאמר לו לשאל על דוד עש אמה שאל עליו אם הגון הוא למלות שאל עליו הוא ראו לצא כהן דמרות קאמי כו' וזה שצקס דוד רע עמנו והמלך ישמח באלהים שיציר שהוא כשר ורואו למלות וימהלל כל הנשבע מי דהיינו מי שנשבע בנמך מי אדוני המלך ימהלל כל כי שפיר נשבע וכן היה דרכן לישבע מי המלך כמפורש צנמה מקאית ואמר וזה יצור כי יסכר וגו' דהיינו שימות דואג צמיתא אסכרה שהיא ממת

הנהרות	חכמת שלמה	חידושים
דף לד ע"א תוס' בדי"ה כל היכא כו' אמר להו הביאו כו' נל"ל:	דף לג ע"ב גמ' שמבטלין את אביהן כו' י"צ ר"ל ע"כ דברי הגריימא וק"ל:	דף לד ע"א גמ' וידעת כי שלום אהלך כו' י"צ וידעת כי שלום אהלך זו נר של שבת דלמדין לעיל. וזמנת משלוס נפסי לד' זו הדלקת נר צננת ופקדת נוך לד' זו עירוב דבר ה'רין לנו לטלטל מצית צמית ולא חטטא זו מעשר כלומר שלא לאכול דבר שאינו מעושר דכמיז ל"ו ולא משאו עליו חטא עכ"ל הר"ן:

מהר"ם

דף לג ע"ב גמ' נענה ר' שמעון בן יוחאי ואמר וכו' תקנו שזוקים ארושיב בהן זונות וכו'. כצ"ל: ברש"י ד"ה של אומה זו ארמיים. כצ"ל:

דף לד ע"א גמ' מנה"מ אמר ריב"ז אמר קרא וידעת כי שלום אהלך וכו'. כתב הרא"ש וידעת כי שלום זו הדלקת הנר שלום בית ופקדת נוך זה עירובי חצירות תיקון הנהו ולא חטטא זו תיקון המעשרות שלא יחסר המזון עכ"ל פי

הנהרות והערות

אן ויקרא כו' ה. בן ויקרא כו' טו. גן ויקרא כו' יח-כו. דן ויקרא יח, כח. הן ויקרא כו' כה-לב. ון דף ח ע"ב. זן בראשית כה, יח. חן ברכות דף סב ע"ב. טן יבמות דף עו ע"ב. ין עיין שבת דף לג סע"א. יאן ברכות דף סג ע"ב. יזן דברים יא, כא. יזן דף לג ע"ב. יזן טין סנהדרין דף נט ע"א. יזן דף כא ע"א. יזן שיר השירים א, ז. יזן תהלים עז, כא. יטן ברכות דף סג ע"ב.

שאלות ותשובות נודע ביהודה קונטרס אחרון

30.08.2019

תשובות נוספות אשר השיב רבינו הגאון מו"ה יחזקאל לנדא זצלה"ה בעל הנודע ביהודה לתלמידו הגאון מו"ה אלעזר פלעקלס ז"ל מלוקטים מספרו תשובה מאהבה ומספרו עולת חודש ובמהדורה זו הוספנו עוד כמה תשובות מהגאון הנוב"י ז"ל מלוקטים מעוד ספרים כפי שנדפס עם הספר שיבת ציון (*).

אהובי תלמידי יפה דנת שפסרה זו בטלה ומוציאין מזה כפי הפסק ב"ד ונומנין לזה. אמנם שני תנאים יש בדבר הזה האחד שמתחלה לריך זה שבא לזכות מדר' נתן להעמיד הלוי שלו לדין ולהשביעו על כל מה שיש לו ואם לא ימצא לו נכסים שמה לפרוע חובו רק זה החוב הנזכר (א) אז הפסרה בטלה ומוציאין מזה כפי הפסק בית דין ונומנין לזה אבל כל זמן שלא השביע את זה לבית דין שזועת אין לו אינו יכול לגבות מהשני האחד. שנית אם זה הנושה הבא לזכות מדר' נתן יש לו שטר מקוים על הלוי שלו אבל אם אין לו שטר מקוים אין הלוי השני מחויב להאמין לו שיש לו חוב ואפילו אם יודה לו הלוי שלו אין הודאתו מועיל לחייב את זה וכל זה פשוט והאריכות ללא צורך:

סימן ב

בענין אין עניות במקום עשירות

משו"ת תשובה מאהבה סימן ז

ומה שחממה שבקצת מקומות אמרו אין עניות במקום עשירות ובקצת מקומות אמרו התורה חסה על ממונם של ישראל והראיה דרכי הבקאות בכל מקומות

הערות הגאונים

ראשון מצי גבי מיני נ"ל דדוקא היכי דאשתדוף נכסי דלוי הראשון אבל אם מכר נכסיו לאחר בוודאי לא מצי גבי מלוה שני דהא מצי אמר למלוה הראשון דהנחתי לך מקום לגבות ממנו וכמו דלוקח ראשון מצי למדחי לבעי"ח לגבות מלוקח שני ודו"ק] וגם מה שכי' עוד רבינו דצריך עוד תנאי דיהי שטר שלו מקוים נ"ל דצריך גייכ שישבע שלא נפרע כדן הנפרע מן הלקוחות דלא יפרע אלא בשבועה דכיון דאית ליה פסידא ללוה שני יש לו דין לקוחות ואכן לא מצאתי זה מפורש במפרשים ז"ל והדבר צעייג:

(הגר"ש כהן)

סימן א

באחד שמחל על תביעתו אחר שיצא זכאי מב"ד במקום שיש שעבודא דר"ג

משו"ת תשובה מאהבה סימן ה

ב"ה פראג יום השני ח"י טבת תק"מ גימ"ל לפ"ק. שעתך תרמונך אהובי תלמידי חביבי וידידי הרב הגדול המופלג בתורה ומושלם במעלות המעולות כבוד שמו מו"ה אלעזר נרו אב"ד ור"מ דק"ק גוטיין.

מכתבך הגיעני. וע"ד תורה זאת ואשר שאלת בעובדא דאירע קדמך ששנים עמדו לדין לפני בית דין ויצא אחד חייב ולאחר שנגמר הדין ואמרת בצירוף בית דין איש פלוני אתה זכאי ולא תן לו בא הנושה של זה שיצא זכאי לגבות מזה שיצא חייב מכח שעבודא דרבי נתן וכששמע זה שיצא זכאי נקי מזכותו כי הנושה שלו יקחנו מיד צעל דינו ואליו לא יגיע הלך עם צעל דינו חוץ לבית דין ונתפטר עמו ומחל לו רוב החוב וחזרו לבית דין ואמרו כבר נתפטרנו והנושה עומד וזוה ככרוכיא שאין כח ציד הלוי שלו להתפטר ולהפקיע שעבודו ורונה לגבות את הכל כפי הפסק בית דין:

(* א"ה בדפוס הקדום נדפס כל הקו"א בסוף חלק חו"מ ובהוצאה זו הרפסנו בסוף כל חלק התשובות השייכות לו ושאר ענינים שאינם ע"ס השו"ע הרפסנו בסוף חלק חו"מ.)

במק"ע. נלע"ד דמ"ד ממטה למעלה שיעורו באמת שיעורו בשמן של חול עיי"ש בחוס' ד"ה אין עניות כו' וכעת לרוב הטרידה אקצר. דברי רבך אהובך הדורש שלומך וספך בטובתך. הק' יחזקאל סג"ל לאנדה.

סימן ג

במה שאמרו במס' סופרים קמ"ז מזמורים בתהילים

משו"ת תשובה מאהבה סימן קיב

ובמה ששאל על מה דאמרו במס' סופרים פרק ט"ו הל' י"א קמ"ז מזמורים בתהילים כנגד קמ"ז שנים שהם שנותיו של יעקב ושאל הלא קי"ן הם ואפילו למה דארו"ל אשרי ולמה רגשו חדא אכתי קמ"ע. הנה הם הוציאו תוך לגדרי שאין דרכי דבדרי אגדה והלא על דבר זה עצמו אמרו רז"ל והוצא זילקוט תהלים (קפיטיל כ"ב) סוף חמ"ז תרפ"ה אמר ר' יהושע יצוא עלי אם נסתכלתי בספר אגדה מימי פעם אחת מלאחי ספר אגדה וקריתי זו קע"ה פרשיות יש בתורה כו' וקמ"ז מזמורים יש בתהילים כנגד קמ"ז שנותיו של יעקב אמר ר' אבא בר כהנא ומה טעם ואחה קדוש יושב תהלות ישראל ישראל סבא (אמר המחבר לא ידעתי מה מלא יותר זילקוט הא דבר זה עצמו לשון מס' סופרים כמבואר בשאלתי) וע"ד קושייתו הלא יותר הם הנה כבר הרגיש בזה המג"א בספרו ית רענן שם זילקוט תהלים וכחז' הם היו להם סימנים אחרים וא"כ שאלת ראשונים היא זו ואעפ"כ אכחז' לו דעמי וידוע כי הדבר מפורש בחוס' אמנם המפורשות סתומות מאד ונריך פי' לפרושין. והנה צערכי פסחים קי"ז ע"א בחוס' דד"ה הי"ע שעומדין כו' ולפי"ו אנו צריכין לומר הללו הללו את שם וגו' אינו תחלת המזמור ללא יתכן שיהיו המזמור שני פסוקים ועוד דאמר במדרש קמ"ז מזמורים יש בספר תהלים כנגד שנות יעקב אלא הוא סופו של שיר המעלות כו' ואחי שפיר דקאמרינן לקמן רב אחא צ"ר יעקב דמתחיל הלל הגדול מני יעקב בחר לו כו' דהוי תחלת המזמור כו' עיי"ש ודברי חוס' הללו שכתבו ועוד דאמרינן במדרש קמ"ז מזמורים כו' הם מחוסרי הבנה דמה ראי' הוא זה הלא זה לדבריהם. ונראה פירושו דהנה לפי הוצעת התוס' ללא יתכן שיהיה מזמור של שני פסוקים א"כ קפיטיל קי"ז שהוא הללו את ה' כל גוים שהוא רק שני פסוקים לפי הוצעת התוס' אינו מזמור צפ"ע ושייך להקפיטיל הקדום וגם לפי דברי ר' אחא צ"ר יעקב התחלת הלל הגדול מני יעקב עד על נהרות צבל הוא הכל קפיטיל אחד וכיון שהפסוקים הקודמים שהם הללו הללו את שם ה' הללו עצדי וגו' אינן תחלת

שהזכר מהם דבר מזה. דע לך שמה שהוא מוכרח בכלי שרת אמרינן צ"י אין עניות במקום עשירות. (אמר המחבר תורת אמת היחה צפיהו וכן משמע בחוספת במסכת שבעות דף י"א ע"א דד"ה מכל עיי"ה ועיין במשנה למלך שהבאחי אות צ"י. אמנם משמעות רש"י במס' ר"ה דף כ"ו ע"ב דד"ה פיו מנזפה והז לפי הנזת בעל שמות בארץ ושם משמע צבל כלי מקדש אמרינן אין עניות וכו' אפילו אינו מוכרח בכלי שרת עיין שם ודו"ק) וגם דע כי כסף לא מקרי עניות (א"ה ע"י אות יו"ד עשיחי לי רב וקניתי לי חצר) אפילו בכלי שרת אמרינן צ"י החורה חסה ועושין אותו של כסף במקום שאין גזירת הכתוב לעשות של זה ולכן פסק הרמב"ם ו"ל בגדי כהונה שנעשו לואין אין מכבסין אותן אבל קלפי של עץ היחה משום החורה חסה לפי שהיתה של חול ולא שייך אין עניות (אמר המחבר היא גופא קשיא לעצדיה של זה ולקדשיה כי כבוד המנזה צבל הקדש כמ"ש צפניס אות ה') ולחס הפניס קוניס אותן חטים במקום מנחות דף ע"ו ע"ב משום החורה חסה הם צשעת שקונין אין כאן קדושת הגוף רק קדושת דמים וכשמתקדשת קדושת הגוף כבר היא סולה ובכל יום היה חותה צבל כסף דמפורש במס' יומא דף מ"ד ע"ב החורה חסה וכו' היינו משום דשל כסף לא מקרי עניות (וגם חלוצרות אינן כלי שרת) וכן במס' ר"ה חלוצרות של כסף משום החורה חסה גם משום דשל כסף לא מקרי עניות וגם חלוצרות אינן כלי שרת וכלי שרת שנקצו אין מחקנין אותן במקום וצחיס דף פ"ח ע"ב היינו שהוא כלי שרת ואמרינן אין עניות כו' ופי נרות של זה טהור אף ששייך החורה חסה היינו משום שהוא גזירת הכתוב זהב טהור ולא כמו שחשבת אפה משום אין עניות (א"ה דוק בלשוני אות ד' אני אמרתי טעמא דקרא) דהא היו יכולין לעשות של כסף ועוד אפשר צענין זה שכל המנורה של זהב טהור ופיוה הנרות יעשו של כסף משום דמשחרי צוה אפשר אפילו צבל כסף שייך אין עניות כיון שגוף הכלי של זהב והמנורה היא כלי שרת ובחית למאור ולא כחית למנחות שאמרו במקום מנחות דף פ"ו ע"ב שהחורה חסה על ממונן ש"י היינו טעמא שלחלק בין מנחות יחיד למנחות ציבור לא אפשר שזה קדש קדשים כמו זה ואם היה צריך כחית למנחות היה הפסד ליחידים המציאים מנחות וביחיד לא שייך אין עניות במקום עשירות ובשיעור חצי לוג למנורה במס' מנחות דף פ"ט ע"א שנחלקו אם ממטה למעלה שיעורו (שאינן צו) משום החורה חסה כו' וחד אמר ממעלה למטה שיעורו שאין עניות

דבת הארץ רעה, במגפה לפני ה' והלא דברים ק"ו, ומה ארץ שאין לה לא פה
 ללדבר, ולא פנים, ולא בשת-בקש הקב"ה עלבונה מן המרגלים, המדבר דברים
 כנגד חבירו ומבייש אותו, על אכ"ו שויבקש הקב"ה עלבוננו. ר"ש אומר: על
 מספרי לשון הרע נגעים באים עליו. שכן מצינו באהרן ומרים שספרו לשון הרע
 במשה, ובא עליהם את הפורענות, שנאמר: (שם יב) ותדבר מרים ואהרן במשה
 [למה הקדים הכתוב מרים לאהרן. מלמד, שהלכה] צפורה ושהה לה למרים,
 הלכה מרים ושהה לו לאהרן, עמדו שניהם ודברו בצדיק ההוא מתוך שעמדו
 שניהם, ודברו בצדיק, בא עליהם את הפורענות, שנאמר: (שם) ויחר אף ה' בהם
 וילך [ז] מה ת"ל וילך, (י) מלמד, שנסתלק מאהרן ודבק במרים, מפני שלא
 היה אהרן עסקן בדברים, אבל מרים שהיתה עוסקת בדברים (מיד) נענשה
 יותר. מרים אמרה [ח] אלי היה דבור ולא פרשתי מאצל בעלי. אהרן אמר
 [ט] אלי היה דבור ולא פירשתי מאצל אשתי, ואף אבותינו הראשונים היה
 דבור עליהם ולא פרשו מאצל נשותיהן, אבל הוא מפני שדעתו גסה עליו
 פירש הוא מאצל אשתו. ולא היו (י) דנין אותו בפניו, אלא שלא בפניו ולא
 היו דנין אותו בודאי אלא בספק, ספק שדעתו גסה עליו, ספק שאין דעתו גסה
 עליו. והרי דברים ק"ו, ומה מרים שלא דברה אלא באחיה, [ולא דברה אלא
 בהחבא] ולא דברה אלא שלא בפניו של משה נענשה, אדם הדיוט המדבר
 דברים בפני חבירו ומביישו, עאכ"ו שיהא עונשו מרובה. באותה שעה, א"ל
 אהרן למשה: משה אחי, כסבור אתה בעצמך שזרעת זו על מרים נתונה אינה
 נתונה אלא על [א] בשרו של אבא עמרם. אמשול לך משל למה הדבר דומה?
 לאחד שנתן גחלת בתוך ידו, אע"פ שהופכה ממקום למקום, מ"מ בשרו נכוית,
 שנאמר: אַל נָא תְהִי פֶמֶת, באותה שעה, התחיל אהרן לפייס במשה. א"ל: משה
 אחי, כלום עשינו רעה עם אחד בעולם? א"ל: לאו. ומה עם אחד בעולם לא עשינו
 רעה, אתה שאחינו אתה, האיך נעשה רעה עמך? אבל מה אעשה? שגגה היא
 בינותינו ברית שבינינו לבינך (א) (מפני שהברית כרותה לאהרן ולבניו) שנא'
 (עמוס א) ולא זכרו ברית אחים. באותה שעה, עג משה עוגה קטנה, ועמד
 בתוכה וביקש רחמים עליה, ואמר: איני זו מכאן, עד [ב] שתתרפא מרים אחותי,
 שנאמר: (במדבר יב) אַל נָא רַפָּא נָא לָהּ. באותה שעה, א"ל הקב"ה למשה:
 (ב) אילו מלך נזף בה, אילו אביה נזף בה כראוי, היה לה שתכלם שבעת ימים,
 אני שאני מלך מלכי המלכים עאכ"ו, לא דין הוא שתכלם ארבעה עשר יום?
 אלא למענך, מהול לה שנא': (שם) ויאמר ה' אל משה, ואביה זרק זרק בפניה וגו'.
 (שם) והאיש משה ענו מאד, יכול שהיה ענו ולא נאה ומשובח, ת"ל (שמות מ) ויפרוש
 את האהל על המשכן, מה משכן י' אמות, אף (ג) משה י' אמות קומתו.
 יכול שהיה ענו כמלאכי השרת, ת"ל: מכל האדם, מאדם אמרו, ולא ממלאכי השרת
 יכול שהיה ענו כדורות הראשונים, ת"ל: על פני האדמה, מדורו אמרו, ולא מדורות
 הראשונים. ג' מיני מוכי שחין נבראו בעולם: לח, יבש, בעל פולפוס, והיתה
 נפשו של משה נמוכה מכולם: ג' (ד) ר"ש בן אלעזר אומר: אף על מספרי
 [ג] לה"ר נגעים באין, שכן מצינו בגחזי שספר [ד] לשון הרע ברבו, ודבקה בו

בית קיטול אין לו זרות הכלי ואינו נחשב כלי לך נחשב השמימה
 לזרת האדם מזה י"ה ולכך החשב והשיטה שניהם אינם אדם
 השוטה מזה השכל בעלמו והחשב כאשר אינו מקבל כי עבד הנה
 עבד ז"ל בזה כי פסור האדם ממלות הוא מפאת שאין נחשב אדם
 ומה שאין נחשב אדם הוא מפאת שחבר כלי קיטול השמימה ויה
 ודאי ע"כ דמקד הפסור ממלות הוא רק מקד שאינו לא שומע
 ולא מדבר וכילי ואילו העטם של ו"ל הרי שייך גם בחשב
 המדבר ואינו שומע לשד וע"כ :

בְּרֵךְ יְבִי אָדָם. אבאר בעה"י מי מלאך קרוי אדם וס' מניה (דף
 י"ב ע"א) ג' טעיות עידי שרו של אדם לעשות דכתי'
 מי זה בא מאדום מחזק נבדים מבורה כי טועה שאינה קולעת
 אלא אדם וזוהי מלאך כי ומשמע קצת דמלאך אינו בכלל אדם
 ואלם היום' במניחה (דף ק"ט ע"ב) אהא דאמר שמשון הגדיק
 שכל ימיו ה' מודמן לו זקן לבוש לבנים כניסיתו לקודם הקדשים
 ביה"כ כהכו ח"ל בירושלמי פריך והכתי' וכל אדם לא יהי'
 באהל מועד ואש' מלאכים דכתי' ודמות פניהם פני אדם ומשני
 דשמש שניה היתה עב"ל [ירושלמי זה הוא ביומא פ"ה ה"ב
 בסופה] ומוכח דמלאך הוא בכלל אדם ויש להלך בין ההיא
 דמנחה דליירי במלאך דקדושה לבין שרו של אדם דמטת הגיל
 והוא עב"ל מלאך דקליפה ולומר דאע"ג דמלאך דקדושה נקרא
 אדם עב"ל הסי' לא מיקרי אדם [וע' ירושלמי יומא פ"ה ה"ה
 כהא' לזוקי דהקפיר מחזק והגנים ועלת' כמין פרסת עגל
 כתיך מלש והוא מלאך שחבטו דכתי' וקף רגליהם כקף רגל עגל
 ופריך שם ג"כ והכתי' וכל אדם לא יהי' באהל מועד כי אפי'
 לאתם שכתוב בהם ודמות פניהם פני אדם כי ו"ל גם שם דהי'
 מלאך דקדושה אס דק קצת דנמלא חוטא נשכר דשאר ב"א מתים
 ע"י הסי' רהוא המה"מ וכטורע והוא מלאך דקליפה ועיקר
 טומאת האת בא מפאת שהמיתה על ידו וכטורע ע"כ ליקיים
 שאין מתים על ידו אין מסמאים ואילו זה הדרוקי שתיקן מבתיך
 כי מת ע"י מלאך דקדושה ואולי ה' זה עבד כבוד המקדש
 וסברתו וע"כ מת באמת ע"י מלאך דקדושה ולא ע"י הסי' נדי
 שלא יהי' בו טומאה ולא יהי' טומאה במקדש וע' חס' מניחה
 (דף ל"ה ע"ב) ד"ה אין הובא לעיל כלל ז' אות ח' דלמירחם הב'
 לכ"ע אסור להכניס מת למקדש וע"ל דזה ג"כ מכלל כבוד
 המקדש שלא יכנס הסי' מלאך דקליפה למקום הקדושה ומה
 גם הקדשי קדשים וע"כ הוכרח להיות מיתתו ע"י מלאך דקדישה
 ודע דזולת זה יש לעיין אי שייך האי דדמות פניהם פני אדם
 והאי דקף רגליהם כקף רגל עגל על גמי בס"ס ובאחי רק להעיר
 וע"כ בספרי בהעלתך עה"כ ומשה ה' עניו מאד מכל האדם
 אפר על פני האדמה ו"ל מכל האדם ולא ממלאכי השרת עב"ל
 וכן הוא בלבוש דרי נתן פ"ט ו"ל יכול שהי' עניו במלאכי השרת
 מ"ל מכל האדם מאדם אמרו ולא ממה"ש עב"ל [ומיכה במלאכי
 היא קצת בלתי מדוקדקת ואולי ל"ל כמלאכי ואלם גם הגירסא
 כמלאכי לא תתכן דמגיל למינה מקרא דלא הי' עניו כמלאכי כי הא
 כתי' רק ומשה היה עניו מאד מכל האדם וגו' היינו שהי'
 יותר עניו מכל האדם וא"כ ממישטא דאדם ולא מה"ש איכא
 למילף רק שלא היה יותר עניו ממלאכים אכל לא שלא הי' עניו
 אפי' כמוהם בשיה וע"כ נראה יותר נטון הגוסחא הכתובה
 במלאכי והכוונה יכול שהי' נחשב עניו במלאכי כי הייט שהיא
 הי' עניו יותר מהם וע"כ נחשב גם ביניהם לעניו ובכנין יהושע
 שם כתוב יכול כי כמה"ש כי נראה דכוונתו ג"כ לגרום כמלאכי
 וכיל ועל"כ נכין יותר הגוסחא הכתובה במלאכי וכיל ואלם
 אחרי הך דאדר"ג כטוב שם עוד יכול שהי' עניו כדורות הראשונים
 כי ולא כתוב כדורות ודע דמ"ש הבנין יהושע שם אהאי דיכול
 שהי' עניו כדורות הראשונים דריל האבות אברהם יצחק ויעקב
 כנראה ש"כ כן מסבירא ויהי' לו להביא דברי הספרי שם דמבואר
 כי להדיא מכל אדם אשר על פני האדמה ולא מאבות כ"ו] ומוכח
 דמלאך אינו בכלל אדם ואולי המישע הוא מדכתי' האדם אשר
 על פני האדמה דאילו מלאך נהי דמיקרי אדם עכ"ז אינו אדם
 שעל פני האדמה והו"ו באדר"ג שם ממעט רק לאבות מקרא
 דאשר על פני האדמה משא"כ המלאכים ממעט מחיבת מכל
 האדם גופייהו והכי מוכח גמי טוונת הספרי עשה ואלו כמ"ס

היום' ביבמות (דף ס"א ע"א) דניה דאין העבדים קרוין אדם
 עכ"ז קרוין האדם ומוכן הטעם מהרבה דבריו בכללי ז' ח'
 דהיא מים דאדם קאי אפס וע"כ קאי רק על הגש הייחר
 מעולה שבחין אדם דהיינו הגש הישראלית וע"כ אין העבדי
 כוכבים בכלל שאין להם זאת האפס כלל כטורע לייח משא"כ
 האדם כה"א הידיעה קאי על הנוף הגולה והטורע וע"כ קאי גם
 העבדים ולפי"ז י"ל גם כאן דאדם שפיר כולל גם מלאכים משא"כ
 האדם כה"א הידיעה מוסב רק על האדם הארצי הגולה והטורע
 לא על המלאכים וע"כ קרא דומשה ה' עניו מאד מכל האדם
 וגו' שפיר ממעט מלאכים משא"כ בקרא דוכל אדם לא יהי' באהל
 מועד שפיר גם מלאכים בכלל ואולם אס נאמר ממע כביחור
 הוה כתיב' יבמות הג"ל ראוי לכאורה שגם מיכה אדם לא יסוב
 ממלאכים שהרי נפש הישראלית מעולה וגבוה מדריגתה ממלאכים
 כטורע לייח וא"כ מיכה אדם דקאי אפס הישראלית ג"כ אין
 המלאכים בכלל ויש לישב ואין להאריך :

ועי' בתקונים תיקון ס"ז ו"ל דאית אדם דאיהו מלאך ורא'
 מעט"ט כי עב"ל ומוכח דרק מלאך מעט"ט נקרא אדם אבל
 לא שאר מלאכים וע"כ עוד בתקונים שגם הסי' נקרא אדם אלא
 שהיה אדם דגופא איש בליעל בסוד אה זה לעומת זה וע'
 ואין להאריך :

ועי' ביקרא רבה פרשה כ"א ו"ל וכל אדם לא יהי' באהל
 מועד כי אמר ר' אבהו וכ"כ לא אדם הי' אלא כההיא
 דאמר ר' פנחס בשעה שהי' רוח"ק שורה עליו הי' עניו בוערות
 כלפידים עליו ה"ד כי שפתי כהן ישמרו דעת וגו' עב"ל הטונה
 אפיפא דקרא דמסיים כי מלאך ה' לנבואה הוא והיינו דכיון שהיו
 עניו בוערות כלפידים היה נחשב מלאך ולא אדם ואיט בכלל
 האיסור דוכל אדם לא יהי' וגו' וע' בש"ך עה"ט שם שהעתיק כן
 לשון המדרש עלמו ח"ר פנחס בשעה שהי' רוח"ק שורה עליו
 הי' עניו בוערות כלפידים שנאמר כי שפתי כהן ישמרו דעת וגו'
 כי מלאך ד' לנבואה הוא הוא מלאך ולא אדם עב"ל ומוכח דמלאך
 איט בכלל אדם ואולם ל"ע שהרי ממקרא זה עלמו דוכל אדם
 לא יהי' וגו' דרשי' בירושלמי דאפי' מלאך אסור להיות שם
 וכיל וכבר עמד בזה האמנות כהונה שם וכחב דר"פ פליג
 אההיא בירושלמי וסבר דוכל אדם הוא כמשמש אדם ולא מלאך
 ע"כ וא"כ לפ"ז ספק זה אי מלאך נקרא אדם או לא במתוקת
 הוא שטי :

ודנה גוף דברי המדרש לכאורה הם משוללי הבנה דמאי זה
 שהקשה וכ"כ לאו אדם הוא הא הכ"כ הוא הא העבד ולא
 קאי קרא דוכל אדם לא יהי' באהל מועד אכ"כ גופי' כ"א
 שאר כל אדם הוא דאסר קרא להיות באהל מועד כבוא הכ"כ
 לכפר בקודש וא"כ מאי קשיא מכ"כ גופי' ו"ל דבא להתבונן
 על המקרא עלמו דמ"ש כ"כ משאר כל אדם ואס קדושת המקום
 אמייב או שלא יהי' שם אדם א"כ גם כ"כ עלמו ראוי שיאסר
 שהי' גם הוא אדם ואולם לכאורה אכתי מאי קשיא הרי הכ"כ
 הוכרח להיות מותר בכניסה דל"כ מי יעבד ו"ל דכוונת הקשיא
 דכיון דגם כ"כ ראוי להיות אסור מפאת שגם הוא אדם אלא
 דאותו הוכרחה התורה להחיר בהבדל א"כ כיון דסוף סוף
 אישחרי להיות שם אדם שוב הי' ראוי להיות מותרים שם גם
 שאר כל אדם מסבירא דהאיל ואישחרי אישחרי דזה דומה ממע
 למאורע אראה קרי בשמיני שלו וטבל דמכניס ידיו לבהונות מטעמא
 דהאיל והותר ללרעוהו הותר לקרוי דאע"ג דלגבי לרעת הא לא
 אפשר בללו הכי משא"כ בקרי דיכול להעריב שמשו ולהכניס
 למחר ועכ"ז אמרי' דכיון דסוף סוף יש כאן כניסת טומאה
 למקדש מפאת ההבדל ע"כ מותרת גם כניסת טומאה האחרת
 אע"כ שאין בה הבדל וא"כ הי' כוונת קשיית ר' אבהו כן דכיון
 דגם הכ"כ אדם והוכרחה התורה להחיר כניסתו ממילא הי' לה
 להחיר גם כניסת שאר כל אדם מעממא דהאיל ואישחרי' וע"ז
 תיך דכ"כ לאו אדם הוא ואין כאן היאיל ואישחרי' כלל דכניסת
 הכ"כ הרי לא הותר כניסת אדם כלל וזה נראה נטון וברור
 ככוונת המדרש בס"ד :

ודנה אס כניס הדברים האלה יתישב על פיהם מה שדקדקתי
 למעלה אהא דאמר במכות (דף י"ב ע"א) טועה שאינה
 קולעת

קולעת אלה אדם והוא מלאך ומוכה דמלאך אינו בכלל אדם ואילו בירושלמי אמר דמלאכים איתנה בכלל וכל אדם לא יהי באלה מועד ולפי הגיל יל דהנה בעל המאמר בחטת שז הוא ריש לקיש ע"ש וע"כ ר"ל לעממי דהוא הוא שיקר בעל האי סברה דהאיל ואישתרי אישתרי ע' זכחים (דף ל"ב ע"ב) אמר שולח אמר ר"ל טמא שהכניס ידו לפנים לטקה ט' ביאה במקבץ שמה ביאה ופריך עלה מהא דמג' מנורע שחל שמיני שלו בערב הפסח וראה קרי ט' ביום וסנל אמרו חכמים אטפי שאין טמל יום אמר נכנס זה נכנס ט' ואי אמרת ביאה במקבץ שמה ביאה היכא מעייל ידי לכהונות ומשיי שאני מנורע האיל והואר לררעו האמר לקריו עכ"ל הגמ' וא"כ כיון דס"ל לר"ל סברה דהאיל ואישתרי ט' אי"כ חיקי קשית המודש דנימא האיל ואישתרי ט' והאוי שיהי כל אדם מותר בכניסה לאוהל מועד האיל ואישתרי כניסת הכ"ג והוא ג"כ אדם ופריך לתרן כתי' המודש דהכ"ג בשעת כניסה הוא כמלאך וכנ"ל וא"כ הו ההגרה לומר דמלאך ליתי בכלל הגלוי דוכל אדם לא יהי באלה מועד וא"כ מלאך לא איקרי אדם וע"כ ר"ל לעממי שפיר ס"ל דמלאך לא איקרי אדם משא"כ בירושלמי ר"ל דלית ליה סברה דהאיל ואישתרי ט' דיש פליגהא בזה ע' מוס' יבמות (דף ח' ע"א) דה רבא וש"ס קידושין (דף כ"א ע"ב) וא"כ לא קשה קשית המודש וא"כ למירועו של המודש וע"כ שפיר ס"ל לירושלמי דגם מלאך הוא בכלל וכל אדם לא יהי וכו' :

ולפי הנה ז"ל דמתקן בזה הירושלמי והבבלי דסתמא דבבלי יבמות (ד' ז' ע"ב) ס"ל סברה דהאיל ואישתרי ט' ע"ש דסתמא דגמ' אמר דאליטריך עלי דהי לא"ה ה"א דהאיל ואישתרי ט' וייתישב לפי"ז גם מה שהקשי למעלה מדברי האבות דר' נתן (ק"ט) דאמר ומסה הי' עניו מאוד מכל האדם ור' מאיר אמרו ולא מתלמי הגרם ולהגיל הנה סברה האבות דר' נתן מתחמת עם דעת הבבלי ע' גיטין (דף ס"ה ע"ב) דר' נתן בבבליה הוא וע"כ ב"ב (ד' ק"א ע"א) ילדות היתה בי והעומי פני כנתן הבבלי וע"כ שפיר ס"ל דמלאך אינו בכלל אדם דלפי סברה הבבלי דאמרי האיל ואישתרי ט' אי"כ שוב הרי יש הכרח לומר דמלאך אינו בכלל אדם ובקשית המודש ומירועו הגיל ויש לפלפל בזה הדינה עוד אלא שאין להפריך בי' :

ודנה דעת המ"כ הגיל דהירושלמי מחולק בזה עם המודש חי מלאך הוא בכלל אדם הנה עיינתי שנית בירושלמי וראיתי בירושלמי בב' המקומות המובאות למעלה אמר בשן קומי ר' אבהו והכתי' וכל אדם לא יהי וכו' אפי' אותם שכתוב בהם דמות פניהם וכו' והנה גם במודש הגיל בעל המאמר הוא ר' אבהו וכנ"ל וא"כ חיקי מר' אבהו אדר' אבהו וע"כ כמ"כ דמוכח כוונתו דהדר בני ר' אבהו ע"ש והא דלא הובא בירושלמי דעתו שלאחר חזרה י"ל כדכעת הגיל דהירושלמי לית ליה סברה דהאיל ואישתרי ט' ולכן אין הגרע לסברה ר' אבהו דאמר חזרה ולכן הובא שם רק סברתו דקודם חזרה והנה י"ל עוד דר' אבהו נופי' ס"ל דמלאך אינו בכלל אדם ובני השיבה הירושלמיים דבעון קומי ר' אבהו הוא דס"ל דמלאך הוא בכלל אדם ומשונה ר' אבהו להם בירושלמי שם י"ל דלעממייהו הדין להו [ואולם לשון הירושלמי ביומא ס"ה ה"ב אפי' אמר הקב"ה הי' מוכח קצת דר' אבהו נופי' ממי הולך לשינויא דירי'] וע"ל דהירושלמי והמודש מתקן בזה אליבא דר' אבהו באתח דהירושלמי ס"ל אליבא דר' אבהו דמלאך הוא בכלל אדם והמודש ס"ל אליבא דר' אבהו איפכא :

ודנה בסברה פלוגתא המודש והירושלמי הגיל י"ל עוד דפליגי בפלוגתא דרבא ואב"י זכחים (דף ל"ב ע"ב) שם אי אמרי האיל ואישתרי אישתרי או אמרי האיל ואידתי אידתי ע"ש וה"כ י"ל דהמודש ס"ל דאמרי האיל ואישתרי ט' וע"כ שפיר קשיא ליה וכו' לאו אדם הי' והוכרח לתרן כנ"ל והירושלמי ס"ל דאמרי רק האיל ואידתי ט' ולא האיל ואישתרי וע"כ לא ק' קשית המודש כיון דכאן כניסת הכ"ג הוא הימר גמור לא יודתי וכתיבן וי"ל עוד בזה כמה גווי ואין להפריך :

ודנה בנזק קשית המ"כ הגיל דמה זה שחי' המודש דכ"ג בשעת כניסה הי' מלאך הרי גם מלאך אסור להיות שם י"ל דמלאך דאסור הוא ג"כ מפאת ענין אנושיות אשר יש גם

כמלאך שאם שהמלאך אינו אדם עכ"ז יש בו מה מענין אדם ג"כ ומפאת זה הוא בכלל קרא דוכל אדם וגו' משא"כ הכ"ג בשעה שחי' רוח'ק שורה עליו ט' י"ל דהי' מלאך לבד ולא הי' בו ענין אדם כלל ושפיר הכ"ג עלמו שחי' מפאת שהוא מלאך ולא אדם דהייט שהוא מלאך לבד ורוק'. וכיוצא דיוק דהא הא דמלאך הוא בכלל וכל אדם וגו' הנה הוא רק מפאת דמות פניהם פני אדם וכנ"ל והייט שיש בפנים שלהם ענין אדם ואין הפנים שלהם מלאכותיים לגמרי וא"כ י"ל שיהו שאמרו במודש על הכ"ג שחי' עניו טעמיה כלפידים פניו דיקא והטובה דלא לבד שכל נפש הי' במדרגת מלאך כ"א הי' עוד יוצר ועלה מן המלאך כי המלאך יש בו ענין אדם בפנים של ומפאת זה הוא בכלל האיסור דוכל אדם וגו' משא"כ הדין הו פניו טעמות כלפידים והייט שגם הפנים שלו הי' מלאכותיים לגמרי ולא הי' בהם מענין אדם כלל וע"כ שפיר הי' מלאכותי לגמרי ושפיר ליתי בכלל וכל אדם וגו' חזיק :

ועי בפסיקתא פרשה כ"ה וז"ל אמרו לו המלאכים (להקב"ה) אישידך הוא שמתן ברוך על השמים וחתן לנו שרתך אמר להם הקב"ה אין תערי מנאחם אלליכם כו' למה כתוב בס' אב"י ד' אלקיך טעמים אהם כמלכותי (וכי טעמים אהם כמלכותי שמתעוררו לזיווי אב"י יט') לא אללי אהם ואין אהם רוחים דמות כטורי בכל יום וכן כתוב בה אדם כי ימות באלה וכי מתים אהם וכו' עכ"ל ומדלא אמר וכי אדם אהם וכו' וכו' דמינה אדם כתיב לפני כי ימות מוכח ג"כ דס"ל בפסיקתא דמלאך הוא בכלל אדם ונקרא אדם וע"כ אילו הי' שייך בהם מיתה באלה שפיר הי' שייך בהם קרא דאדם כי ימות באלה ולא הי' ממשמש כמו שהוא ממשמש ע"כ מפאת דאין פניו פניו קצים אדם ויש לדמות ולומר דכיון דטענת המלאכים הי' שמתן להם התורה אי"כ הרי טענתם הי' באתח שכל מה שנאמר לאדם הי' נאמר למלאכים ושפיר כל אדם הכתיב בעתה יוכיב מלאך באתח וע"כ סוכרתה להיות התשובה וכי מתים אהם הייט שמקרא זה אי"כ שיומן למלאכים ויוכיב מלאך כי ימות וגו' כיון דליכא מיתה במלאך ובאתח רק להעיר :

ודנה נחיישנתי עוד דדרשא בירושלמי שהבאתי מתחת דבריש וז"ל אדם לא יהי באלה מועד אפי' מלאכים שכתוב בהם דמות פניהם פני אדם כו' י"ל דאין הטובה דמלאך נקרא אדם היכא דכתיב אדם נגידא רק הטובה ארביי דמינה כל דמדיח' לתכתוב ואדם לא יהי באלה מועד וגו' וכתיב וכל אדם וגו' ע"כ מינה כל מדיח' מלאכים אלא דאלי לא הי' במלאכים מענין אדם כלל וכלל אזי לא הי' אשכח לרביייהא אפי' מחיבת כל דמחי חיות לרביי' למלאכים טע' משאר דברים שאין אדם ורק משום דנמחא גם במלאכים מה מענין אדם מפאת היות פניהם פני אדם ע"כ שפיר מרבינן להו מחיבת כל לומר דלא בעינן אדם ממש כאורחא מינה אדם רק דמינה כל מדיח' אפי' מלאכים דאינם אדם ממש רק יש בהם מה מענין אדם וכנ"ל. ולפי"ז יש להבין פלוגתא דריקא רבא וירושלמי הגיל דהיי"ד ס"ל דלא מימסרי מלאכים בכניסה לאלה מועד וכנ"ל ולהגיל י"ל בפשיטות דפליגי בפלוגתא דהגאי בפסחים (דף מ"ג ע"ב) אי דרשי' כל או לא ע"ש וע"ל דלתירווייהו דרשי' כל וכן פליגי בפלוגתא דאמוראי בפסחים (דף ס"א ע"ב) אי כל טלי' משמע או כל דהו משמע ע"ה וס"ל לירושלמי דכל כל דהו משמע וע"כ כל אדם פירשו כל דהו אדם ולכן גם מלאכים בכלל דאינהו נמי כל דהו אדם משיב מפאת היות בהם מה מענין אדם כמה שפיהם פני אדם וכנ"ל והיי"ד ס"ל דכל כולי' משמע ולכן בעינן אדם ממש שיהי' כולו אדם ושפיר אין מלאכים בכלל וע"כ כבודות (דף ג' ע"א) פלוגתא דהגאי אי כבוד מקבץ כבוד משמע ואחא כל כבוד לומר דטולי' כבוד גמי' או כבוד כולי' כבוד משמע ואחי כל לומר דאפי' כל דהו כבוד פני אדם הי' י"ל דפליגי בהגיל אי אדם אפי' מי שלו רק מקבץ ענין אדם משמע ואחא כל לומר דטולי' כולי' אדם ואין מלאכים בכלל או להישך דאדם כולי' אדם משמע ואחא כל לומר דאפי' כל דהו אדם בכלל וע"כ שפיר גם מלאכים בכלל וכנ"ל וע"כ בכבודות שם איקומתא ארביי' דכבוד רבא משמע ומ"ס כל למטיי' אחא דכע' טלי' כבוד

בטור ומים לגרועי קלתי דרי בכל דהו ע"ש יגס כחן י"ל דפליגי בה"ל וכמוכן ובחתי רק להעיר :

והנה יש להביא עוד דחי' דמלחך לא מקרי אדם מדרבי הספרא ויקרא פרק ב' ברייתא י"ב ר"ע אומר כי לא יראי האדם וחי חף חיות הקודש הטעויות את כפא הכבוד אינן ראוות את הכבוד א"ר שמעון איני כחשיב על דברי רבי אלא כמוסף על דבריו כי לא יראי האדם וחי חף מלאכים שחיים חיי השולם אינן רואין את הכבוד ע"ל ומבואר דדייק לחיות ומלאכים מחלת ומי וא"כ מוכח דלא מקרי אדם דל"כ היפוק להו מי לא יראי האדם לעד [ולפמ"ש למעלה דאע"ג דמלאכים קרוין אדם עכ"ז אינן קרוין האדם אינן ראי' ואולם כפי' הראב"ד על הסיפרא שם כ' ו"ל א"ר שמעון בן עזאי איני כחשיב ט' אולך לומר מפני שגראה כחולק על דברי ר"ע שהיא ה' דורש מן חיות והוא דורש מן חיים וקאמר איני כחשיב על דבריו כלומר איני שבת את דבריו אלא מוסף א"י עליו שאף שיש להם תואר אדם אינן רואין אותו ע"ל ודבריו מקוץ ההבנה דמה זה ש"כ שאף שיש להם ט' ארבעה הואיל ויש להם תואר אדם יש לט לומר טפי רואין רואין אותו מקום דחשיב אדם וקאי עליהו קרא דכי לא יראי האדם וגראה דיש להביא דברי הראב"ד ו"ל שאין מחת שיש וה"ק שאף מלאכים שאין להם תואר אדם אינן רואין אותו ועכ"פ מוכח בטונת הראב"ד דחיות דחמי' בכו דמות פניהם פני אדם ודמות אדם להנה קרוין אדם והם בכלל כי לא יראי האדם ואין לריבין משה' ללימוד מחיבת ומי ובחתי רק להעיר :

ב"ר יג אדם ע"י ס' קבלת יעקב חלק לשון חכמים נסתפק קלח אי ע"ש אדם ב"י חכמים קאי גם על נשים ע"ש דהביא כמה דוכתי בשם אדם ד"י חכמים דקאי רק אנברי [ויש להוסיף עוד גמ' צרבת (דף ס"א ע"א) לא יבאך אדם אחורי אשה כו' ועוד שם (דף כ' ע"ב) ושכה (דף ל"ח ע"א) הנוט מראה לאדם שאשתו ובניו מברכין לו ובכחשות (דף ע"ד ע"ב) אין אדם רולה שמתכוה אשתו כבד' ובקדושין (דף ס' ע"ב) לא יתייחד אדם עם שתי נשים ובגיטין (דף ע"ח ע"א) לפי שאין אדם מקפיד לא על מקום חיקה ולא על מקום קלחה ובהנה רבות [עד] ובל' תורה פשיטא לי' דקאי גם אאשה דכתיב וזכר ונקיבה בראש ויקרא את שם אדם ולא עוד אלא דקאי לפעמים אאשה לתוד דנפ' מדין כתיב שא לא ראה מלקוח השני בלדס ובבהמה וכן מן האדם ומן הבהך וכן כתיב עוד שם אדם כמה פעמים בלוחה פרשה וכולן על הנשים קאי שהרי הרע כל זכר וכן כתיב שם בפרשה עוד ונפש אדם מן הנשים עכ"ל והנה הא דאשה קרוי אדם כבר מבואר בתוס' ערכין (דף ג' ע"א) ד"ה והגרוע עם זאת הרא"י עלמה מקרא דונפש אדם ו"ל התוס' שם ויש להקשות אח"י לא נפקא לן אשה מאדם דמשמע אשה ט' דכתיב ונפש אדם עכ"ל וע"ע בקבלת יעקב שם שהביא ראה דאשה בכלל אדם ו"ל גם נבי עמים כתיב אדם כי יהיה בער בשבו וכמו כן אדם כי ימות באהל ולא אלתרין קרא לרבינויה וכמו שכתבנו בחלק הקדום בלשון תורה עכ"ל והנה זה האלק הקדום אשר חנר ו"ל בלשון תורה לא וזיתיו לראותו ועל הרא"י מנגעים הג"ל יש לתמוה דבנגעים איכא בלחמה ריבויא אנשים מחיבת והלרוע בכריתות (דף ח' ע"ב) ובערבין שם (דף ג' ע"א) ואדרבה התוס' דערבין שם הקשו בלחמה דל"ל ריבויא דוהלרוע הא איכא למילפניהו מאדם וכנ"ל וע' כלל (ח' לוח ח') תמחתי כסין זה על הא"ה"ח (ויקרא פרשה י"ג פסוק ב') ואלו טונת הקבלת יעקב דבנגעים נמי אינערין ריבויא רק מקום דכתיב א"ש בפרשה ע"ש גמ' ומוכה דאי לאו א"ש אזי חיבת אדם כולל גם נשים :

ועי כב"ד פרשה כ"א על שדה א"ש על עברתי זה אהר"ר ועל כרס אדם חסר לב זו תיה א"ר הינא היכן מליט שנקראת תיה אדם כחפארת אדם לשבת בית עכ"ל וגראה הטונה דאשה דרכה ותפארתה לשבת בית ולא ללאת החוץ כטעם כל כבודה בת מלך פנימה וביבמות (דף ע"ז ע"א) יליף לי' נמי מויאלחו אינו א"ש שדה אשתך ויאלח הנה באהל והו דדריש לי' אחוה דייקא אפי"ג דכל אשה דרכה לשבת בית הייט משום דסיפא דקרא והנה עלה כל קחשנים מוכה דקאי אאדם ותיה שנגעש בגיורת קוץ ויכרז תלמיח לך וכמו שדורש שם להגן במדרש ומה"ע נמי דריש

שדה א"ש עלל אלוה"ר אפי"ג דכל אדם קרוי א"ש אינ דכיון דאדם הכתוב ולא פירש על לזיה א"ש ואשה קאי ע"כ יש לפרש החיוביות דקאי אאדם וחיה דהם א"ש ואשה הראשונים שנעולם ועכ"פ מפרש במדרש זה דחיבת א"ש קאי גם אאשה לכד וכדמפרש על כרס אדם וכן כחפארת אדם אאשה לכד וכדמפרש :

ואולם ראה זה מלאחי במדרש שומר טוב מזמור א' ו"ל ותדבר גם אל בית עבדך למרחוק (דהש"ה אחר כן בשמואל ב' ו') שהייתי רחוק (שבת מצות העושי') ונתקבתי וזאת תורת האדם וזאת שכתבה בתורתך לא יבוא עמוגי ומואבי בקהל ה' לא כתבה אלא על האדם אבל נקטוהו מותרות מיד עכ"ל ומבואר דחיבת אדם סתם לא קאי אאשה ולפי"ג ואלו יש חילוק בין אדם להאדם דהאדם ביה"א היריעה מורה על האדם הנגלה והעודע וע"כ לא קאי אאשה דדרכה להעלים עלמה ולשבת בית וכנ"ל ואולם כפי' מדין הג"ל נמי הא כתיב גם חיבת האדם וקאי על נשים וכנ"ל ואמנם י"ל דמפרשת מדין אין ראה כ"כ דכיון דכתיב שם דהרגו כל זכר ע"כ שפיר כ' קרא האדם כיון דבהגדה נדע דקאי אנשים משא"כ בעלמא הבה דמלין למיפרש אנברי שפיר מפרש' אנברי ולא קאי אנשים ועמ"ש דוגמת זה כלל כ' לוח א' ויש ליישב עוד בדין אחר ועכ"פ המוחזק בזה דלא חיקטי' מקרא דזכר ונקיבה בראש ויקרא את שם אדם דשאני הבה דכתיב האדם וכנ"ל :

ודע דפסי' דברייתו הג"ל דהאדם קאי אאדם הנגלה וע"כ ממעט נשים יש להבין ג"כ טעם התוס' יבמות (דף פ"א ע"א) דאפי"ג שבוני טוכים אין קרוים אדם עכ"ז האדם ביה"א נקראים וכבר כתבתי הסברה דברייתו עפ"יו דהאדם קאי אאדם הנגלה וע"כ קאי אגוף הנגלה לא אנפש ולכן קאי אע"ט"ס בכלל (ו' לוח א') ע"ה"ה וכעת כלענ"ד עוד פשוט טפי דכיון דהעכ"ס עניינס הגילוי וכמו שכתבתי בכלל (א' לוח א') והבאתי ראה מש"ס חולין (דף קל"ג ע"ב) סתם ע"ט"ס מיפשא פני וע"ש שהבאתי שם עוד חייה רליות לזה ושכן מבואר בגור ארי' ע"ה"ה וס' הגיטות שלו ע"ה"ה . וע"כ שפיר חיבת האדם דקאי אאדם הנגלה קאי אע"ט"ס שפניינס הגילוי ו"פ :

ועי בטונת מדרש שומ"ע הג"ל דדריש האדם העיקר שבאדם הייט הזכרים שהנקיבה היא תמיד טפילה אל הזכר והוא דוגמת דרש הגמ' קידושין (דף כ"א ע"ב) היך המיומנת שביך וכן המרלע המיוחד שנמרלעין ובביק (דף ק"יא ע"א) העולה עולה ראשונה ובהנה רבות ולפי' דהרש"ג כ"כ הוא מדהוי מלי למיכתב אדם וכתיב האדם אבל שם אדם סתם קאי שפיר גם אנשים ובחתי רק להעיר :

ועי דרש"י ע"ה"ה שמוח פרשה כ"א פסוק י"ב מכה א"ש ומח וגו' הבה את האשה ואת הקטן מנין ח"ל כי יכה כל נפש אדם אפי' קטן ואפי' אשה וע"ע ברא"ש שם פסוק ט"ז בשם הח"י ע"ה"כ מכה אדם יומת אם א"ע למכה אדם דעלמא דכתיב וא"ש כי יכה כל נפש אדם מות יומת תנהו ענין למכה א"ש או אמו דאפי' הבה אחד מהן חייב מיתה דקם אדם אחד במשמע [ודרשא זו אח"א למ"ד דכע"י או לחלק ולא נפיק אחד מהן מקרא דמכה א"ש ואמרו] עכ"ל ומבואר דאשה קרוי אדם וע"ע פדר"ה פרק כ"א ר' לרזק אומר ככנסה קנאה ושגאה גדולה בלבו של קין על שגדלת מנחתו של הבל ולא עוד אלא שהיתה אשתו מאומתו יפה בגשים אחר אזי אהרוג את הבל אחי ואקח את אשתו שגא' ויאלח קין אל הבל אחיו ויהי ביהותם בשרה ואין בשרה אלא אשה שנמשלה כשדה שגא' כי האדם עץ השדה עכ"ל ומוכח דהפדר"ה מפרש להאי כי האדם עץ השדה דקאי אאשה דנמשלה לשדה [ודרש הזה לרין ביאור ואכ"ת] ומבואר דאשה נקראת גם האדם וכ"ה פשוט בכל דוכתי ודברי המדרש שומ"ע הג"ל דמוכחי' לכאורה איפכא ל"ע ובחתי רק להעיר :

והנה נזכרתי עוד דברי התוס' ע"ז (ד' כ"ט ע"א) ד"ה המסתפר דכתבו ו"ל משמע (מחוספתא וירושלמי שהביאו שם) שאסור לא"ש לראות במראה וגראה כי הטעם משום לא ילבש גבר כי והא דתניא בפרק שואל (דף קמ"ט ע"א) אין רואין במראה כסבה ונותרם בגמ' במראה של מחבת מפני שאדם עשוי להשיב בה נימין המודוללות ומשמע דוקא בשבת הא בחול שרי החס בלשה איירי ואדם (דאמר) לאו דוקא דא"ש אסור בכל ענין עכ"ל ומוכח מדרבי התוס' דלא

ש"ך

ה א מיי פ"ו מהלכות
מנה הלכה י סמג עשין
מ טו"ט ע"ע א"ח ס"י טעב
סעף יד:
ב מיי פ"ה מהלכות
איסורי מצוה הלכה א
סמג לאין סיח:

ליקוטי רש"י

והני נשי נמי הואיל
וישנן בבל תאכל
חמין. דהנהו הכתוב
אשה לאיש לכל עונשין
שנחמה דכתיב (במדבר
ה) איש או אשה כי יעשו
מכל חטאת האדם וגו'
[לקמן ע"א]. שהרי
אמרה תורה משרת.
לרבות שאפילו לא היו
איסורי נזיר כשיעור והיתר
משלמו לכזת שהוא
סייג [נזיר לה:]. וזעירי
אמר אף שאור ב"ב
תקפירו. שאפילו אין
בשאר כזת ועיקר מצוה
משלמו לכזת שהוא סייג
ועוד משום שנאמר כל
שאר וכל דבש לא
תקטירו. כמאן בר"א
דריש ב"ב. לגבי חמין
ב"ב אלו עונשין נפסק
דקמי ועל עירובו בלאו
דברי ר"א דכתיב כל
ממנחת לא תאכלו. אי
הכי. לימא נמי זעירי וכן
נמי לענין חמין נפסק יהא
חייב על עירובו משום
דכתיב ביה כל [שם ל:].

רבינו הנגאל

וראיה מדלא כתיב אוכל
כל מחמצת ונכרתה אלא
כתיב כי כל אוכל
מחמצת ונכרתה ש"מ
לאוכלין קא מזהיר
ואפילו חמין חייבות
באכילת חמין ומזהירות
באכילת מצוה בפסח:
ואמרי' מאי חזית דהאי
כל דכרת מרבית לנשים
בכרת וממעט עירובי
בכרת. ואמרי' מסתברא
קאי באוכלין מרבה
אוכלין כלומר כתב כל
אוכל לרבות כל אדם
האוכל ואפילו נשים
וכתיב כל מחמצת לרבות
כל המחמצת ואפילו ע"י
תערובת בלאו אבל לית
ליה אורחא דקרא דקאי
באוכלין למשקב אוכלין
לרבויהי נאכלין. ואמרינן
איני דכל היבא דקאי
באוכלין לא מרבה
נאכלין והתניא כי כל
אוכל חלב מן הבהמה
אשר יקריבו ממנה קרבן
לה אין לי אלא חלב
תמימים הראויה ליקרב
חלב בעלי מומין מניין
ת"ל מן הבהמה חלב
והא הכא כי כל אוכל
חלב כתיב דמשמע
אוכלין וקאי באוכלין
וקא מרבי חלב חולין
הנאכלין. ושנ"י היבא
דליבא אוכלין מרבה
נאכלין אבל היבא דאית
ליה לרבות אוכלין כגון
הנשים לא שבק אוכלין
ומרבה נאכלין. ורבנן
דלית להו לאו בעירובי
משום דלא דרשו כל אם
כן נשים שחייבות בכרת

סלקא דעתך אמינא כל שישנו בקום אכול מצוה. תימנה לר"י
הכי סלקא דעתך למידרש הכי אדרבה איפכא יש לדרוש
לחומרא מקשינן¹ ואור"י דס"ד דאורחיה דקרא דסיפא מפרש לרישיה
משום הכי אמר דנאכילת מנה תלוי דכתיב צקוף ועוד יש לומר
דהכא יש לדרוש יותר היתר לנשים
משום ג"ש דט"ו מחג הסוכות והו
מיפטרי ממנה כמו מסוכה דפטור להו
צהדיא צ"פ היסן (סוכה כח). מהלכה
למשה מסיני יש מקשים למה נשים אין
חייבות צ"ל"י משום דכל שישנו בלבישת
שעטנו ישנו בגדילים כדדרשין בערכין
(ד"א: ג) ג"כ כהנים ולפירוש ר"י דפי'
דמסיפא לרישא סגרא לדרוש קשה
להפך שלא יהו נשים חייבות בכלאים
וכי תימנה ה"נ והא צ"פ"ק דצ"נה (ד"א
ד:) משמע דכלאים לא חזו למידי':
אין ל"י אלא בולו מקצתו מנין. דפרק
כל המנחות צאות מנה (מנחות
נח.). מפרש אצ"י אין לי אלא כולו דהיינו
כזית מקצתו חזי זית מניין ורצא אמר
התם דה"ק אין לי אלא קומץ כולו
מקצת קומץ מניין ומסיק התם דאיכא
צינייהו דאצ"י סגרי דיש קומץ בפחות
מז' זיתים דהיינו כזית לכך מפרש
כולו כזית וסגרי נמי דיש הקטרה
בפחות מוזה ואלע"ג דצ"פ כי"ל לולין
(לקמן ע"ט). א"ר יהושע כל הזנאים
שבמורה שנשתייר מהן כזית צער
וכזית חלב זורק את הדם משמע דאין
הקטרה בפחות מכזית הכא היינו
טעמא משום דסגרי דיש קומץ בפחות
מז' זיתים א"כ כשריבה הכתוב חזי
קומץ ע"כ ריבה חזי זית ורצא סגרי
אין קומץ בפחות מז' זיתים ואין
הקטרה בפחות מוזה:

מאן שמעת ליה דדריש ב"ר
אליעזר. אף על גב דר"ע
נמי דריש כל צ"פ התערובות (זיתים
פב) גבי כל חטאת² לא קשה דאפילו
יהא כר"ע מ"מ לא מישתמיט תנא
למימר (סיסצור) שיהא תערובת חמין
בכרת ועוד נראה לר"י דאפילו לרבנן
דלא דרשי הכא כל דרשי בעלמא בריש
מרוצה (ב"ק סג.) דלמר כל רביא הוא
וצ"פ שני דסוכה (ד"א: ג) גבי כל
האזרת ודוקא הכא לא דרשי דצרי
שאין סגרא לרבות כגון עירובו וכגון
נשים משום היקשא וכגון מקצת דכל
תקטירו וה"פ כמאן כר"א

חזין מאיפורי נזיר. אע"ג דחטאת נמי קאמר לקמן³ לרבי יוחנן
היתר מנטרף לאיסור הכא לא חשיב חטאת דצדקשים
לא קמיירי:

כמאן בר"א דדריש ב"ב. נראה לר"י דזעירי משמע ליה דשאר
היתר מנטרף לאיסור מדקתני עירובו מניין ת"ל כי כל ומדרבי עירובו א"כ היתר מנטרף לאיסור והיינו כדרכא דלדידיה
ה"פ מקצתו מניין היינו זית שלם אצל לאצ"י דמפרש מקצתו מניין חזי זית לא שיך היתר מנטרף לאיסור דאמשהו לאיסור לחודה מיחייב
והא דמרבה עירובו היינו כשמתערב לגמרי ולא אמר שיתבטל האיסור אגב ההיתר והא דקאמר כמאן כר"א דריש כל משום לרבנן
אף על גב דדרשי כי כל לא מוקמא ליה לרבות עירובו אלא לרבות מקצתו היינו חזי זית קומץ דשאר
וחזי זית דמנה ואין מעורבין אלא כל אחד ניכר וק"ל לפירושו טובא חדא דלא הו זעירי לא כאצ"י ולא כרצא ועוד מאי קאמר כמאן
כר"א הא כרבנן נמי אחיזא דהא כי כל דרשי ומוקמין ליה למקצתו דהיינו היתר מנטרף לאיסור לפ"ה ועוד צחמין מנ"ל תערובת
כיון דרין קרא להיתר מנטרף לאיסור ועוד דלפ"ה ל"ל מקצתו מניין פי' חזי זית איסור וחזי זית היתר שאינם מעורבים יחד דאי לאו
הכי היינו עירוב ולקמן⁴ גבי חטאת משמע דאין היתר מנטרף לאיסור אם לא שיתערב לאיסור וההיתר יחד דהא אמר עד שיבלע בצשרה:
לענין

מצות עשה שהזמן גרמא. נפקא לן צ"פ"ק דקידושין (ד"א: ג) דנשים
פטורות: קמ"ה. האי כל דמוהרות על החמץ וכיון דמוהרות על לאו
דחמץ חייבות בעשה דאכילת מנה לילה הראשון ואלע"ג דזמן גרמא
כר' אליעזר¹ הואיל וישנן צבל חאכל חמץ דנפקא לן מכל אוכל חמץ²
ישנן צקום אכול מנה: קאי באובליין.
כל דגזי כרת נאכלי חמץ כתיב אצל
כל דאזהרה נאכל כל חמץ כל מחממת:
קאי באובליין מרבה נאכליין. צתמיה:
אשר יקריב. משמע קדשים ושיהיו
תמימים: התם דליבא דרבויהי אובליין.
דהא נשים מדרב יהודה נפקי (ה) השוה
הכתוב אשה לאיש לכל עונשין
שבמורה: הכא דאיבא דרבויהי אובליין.
נשים צאיסור חמץ ללא נפקי לן
מדרב יהודה כדאמרן לעיל לא שציק
אוכלין ומרבה נאכלין: ופרכין ורבנן.
דפליגי אדר"א צעירוב דחמץ כיון
דלית להו לאו צעירוב פשיטא כל
דכתיב גבי אזהרה דכל מחממת לא
דרשי והשתא על כרחך כל דגזי כרת
לרבויהי נשים נמי לא דרשי ואלא נשים
מנה להו: ב"ב. דגזי אזהרה ללא כתיב
כי צהדיה לא דרשינן לרביי נאכלין
דעירובו אצל גבי כרת דאוכלין כתיב
כי כל אוכל דרשינן ליה: ומקשינן
ור"א אימא ב"ב. דכרת לרבויהי נשים
כי כל דכרת לרבויהי עירובו נמי לכרת
דכיון דליכא חו אוכלין לרבויהי מרבינן
ציה נאכלין כדאמרן גבי חלב ואימא
על עירובו צכרת: אין ל"י אלא בולו.
צזמן שכל ההקטר מן השאור: מקצתו.
חזי זית³ שאינו הקטר שלם דאין
הקטרה פחותה מכזית⁴: עירובו מניין.
כשאינו צעין אלא מעורב ונבלל עם
מנחה הוגנת של מנחה לאחר שפתחו
(ג) דאין צעין: אין היתר מצטרף
לאיסור. אכל חזי זית חלב וחזי זית
צער צצת אחת אין היתר משלים את
שיעור האיסור לחייבו חוץ מאיסורי
נזיר שאם אכל חזי זית ענבים וחזי זית
לחם צצת אחת חייב שהרי אמרה
תורה משרת ענבים לא ישתה חייב
על שריית פתו ציין ואי איכא מניין
לחודה כזית למה לי קרא. וכל משרת
לא גרסינן ואית דגרסי ליה ומפרשי
דאפילו לרבנן דלא דרשי כל וכל דרשי
ולא היא דהא פרכין לקמן⁵ האי

מזיעיא ליה לכדתניא משרת ליתן טעם כעיקר ואם איתא נימא ליה
אנא טעמא דידי מוכל אלא ממשמעותא דמשרת נפקא ליה וכל לא
דריש: אף שאור ב"ב תקטירו. נמי היתר מנטרף לאיסור חזי זית קומץ
דשאור וחזי זית דמנה ואין מעורבין אלא כל אחד ניכר: בר"א דדריש
ב"ב. לעיל ומהתם נפקא ליה כדאמרן לעיל מקצתו מניין ת"ל כל
ודריש ליה הכי מקצתו מניין חזי זית שאור וחזי זית מנה עמו:
אפילו
היתר מנטרף לאיסור והיינו כדרכא דלדידיה
ה"פ מקצתו מניין היינו זית שלם אצל לאצ"י דמפרש מקצתו מניין חזי זית לא שיך היתר מנטרף לאיסור דאמשהו לאיסור לחודה מיחייב
והא דמרבה עירובו היינו כשמתערב לגמרי ולא אמר שיתבטל האיסור אגב ההיתר והא דקאמר כמאן כר"א דריש כל משום לרבנן
אף על גב דדרשי כי כל לא מוקמא ליה לרבות עירובו אלא לרבות מקצתו היינו חזי זית קומץ דשאר
וחזי זית דמנה ואין מעורבין אלא כל אחד ניכר וק"ל לפירושו טובא חדא דלא הו זעירי לא כאצ"י ולא כרצא ועוד מאי קאמר כמאן
כר"א הא כרבנן נמי אחיזא דהא כי כל דרשי ומוקמין ליה למקצתו דהיינו היתר מנטרף לאיסור לפ"ה ועוד צחמין מנ"ל תערובת
כיון דרין קרא להיתר מנטרף לאיסור ועוד דלפ"ה ל"ל מקצתו מניין פי' חזי זית איסור וחזי זית היתר שאינם מעורבים יחד דאי לאו
הכי היינו עירוב ולקמן⁶ גבי חטאת משמע דאין היתר מנטרף לאיסור אם לא שיתערב לאיסור וההיתר יחד דהא אמר עד שיבלע בצשרה:
לענין

מנחות עשה שהזמן גרמא. נפקא לן צ"פ"ק דקידושין (ד"א: ג) דנשים
פטורות: קמ"ה. האי כל דמוהרות על החמץ וכיון דמוהרות על לאו
דחמץ חייבות בעשה דאכילת מנה לילה הראשון ואלע"ג דזמן גרמא
כר' אליעזר¹ הואיל וישנן צבל חאכל חמץ דנפקא לן מכל אוכל חמץ²
ישנן צקום אכול מנה: קאי באובליין.
כל דגזי כרת נאכלי חמץ כתיב אצל
כל דאזהרה נאכל כל חמץ כל מחממת:
קאי באובליין מרבה נאכליין. צתמיה:
אשר יקריב. משמע קדשים ושיהיו
תמימים: התם דליבא דרבויהי אובליין.
דהא נשים מדרב יהודה נפקי (ה) השוה
הכתוב אשה לאיש לכל עונשין
שבמורה: הכא דאיבא דרבויהי אובליין.
נשים צאיסור חמץ ללא נפקי לן
מדרב יהודה כדאמרן לעיל לא שציק
אוכלין ומרבה נאכלין: ופרכין ורבנן.
דפליגי אדר"א צעירוב דחמץ כיון
דלית להו לאו צעירוב פשיטא כל
דכתיב גבי אזהרה דכל מחממת לא
דרשי והשתא על כרחך כל דגזי כרת
לרבויהי נשים נמי לא דרשי ואלא נשים
מנה להו: ב"ב. דגזי אזהרה ללא כתיב
כי צהדיה לא דרשינן לרביי נאכלין
דעירובו אצל גבי כרת דאוכלין כתיב
כי כל אוכל דרשינן ליה: ומקשינן
ור"א אימא ב"ב. דכרת לרבויהי נשים
כי כל דכרת לרבויהי עירובו נמי לכרת
דכיון דליכא חו אוכלין לרבויהי מרבינן
ציה נאכלין כדאמרן גבי חלב ואימא
על עירובו צכרת: אין ל"י אלא בולו.
צזמן שכל ההקטר מן השאור: מקצתו.
חזי זית³ שאינו הקטר שלם דאין
הקטרה פחותה מכזית⁴: עירובו מניין.
כשאינו צעין אלא מעורב ונבלל עם
מנחה הוגנת של מנחה לאחר שפתחו
(ג) דאין צעין: אין היתר מצטרף
לאיסור. אכל חזי זית חלב וחזי זית
צער צצת אחת אין היתר משלים את
שיעור האיסור לחייבו חוץ מאיסורי
נזיר שאם אכל חזי זית ענבים וחזי זית
לחם צצת אחת חייב שהרי אמרה
תורה משרת ענבים לא ישתה חייב
על שריית פתו ציין ואי איכא מניין
לחודה כזית למה לי קרא. וכל משרת
לא גרסינן ואית דגרסי ליה ומפרשי
דאפילו לרבנן דלא דרשי כל וכל דרשי
ולא היא דהא פרכין לקמן⁵ האי

מזיעיא ליה לכדתניא משרת ליתן טעם כעיקר ואם איתא נימא ליה
אנא טעמא דידי מוכל אלא ממשמעותא דמשרת נפקא ליה וכל לא
דריש: אף שאור ב"ב תקטירו. נמי היתר מנטרף לאיסור חזי זית קומץ
דשאור וחזי זית דמנה ואין מעורבין אלא כל אחד ניכר: בר"א דדריש
ב"ב. לעיל ומהתם נפקא ליה כדאמרן לעיל מקצתו מניין ת"ל כל
ודריש ליה הכי מקצתו מניין חזי זית שאור וחזי זית מנה עמו:
אפילו
היתר מנטרף לאיסור והיינו כדרכא דלדידיה
ה"פ מקצתו מניין היינו זית שלם אצל לאצ"י דמפרש מקצתו מניין חזי זית לא שיך היתר מנטרף לאיסור דאמשהו לאיסור לחודה מיחייב
והא דמרבה עירובו היינו כשמתערב לגמרי ולא אמר שיתבטל האיסור אגב ההיתר והא דקאמר כמאן כר"א דריש כל משום לרבנן
אף על גב דדרשי כי כל לא מוקמא ליה לרבות עירובו אלא לרבות מקצתו היינו חזי זית קומץ דשאר
וחזי זית דמנה ואין מעורבין אלא כל אחד ניכר וק"ל לפירושו טובא חדא דלא הו זעירי לא כאצ"י ולא כרצא ועוד מאי קאמר כמאן
כר"א הא כרבנן נמי אחיזא דהא כי כל דרשי ומוקמין ליה למקצתו דהיינו היתר מנטרף לאיסור לפ"ה ועוד צחמין מנ"ל תערובת
כיון דרין קרא להיתר מנטרף לאיסור ועוד דלפ"ה ל"ל מקצתו מניין פי' חזי זית איסור וחזי זית היתר שאינם מעורבים יחד דאי לאו
הכי היינו עירוב ולקמן⁶ גבי חטאת משמע דאין היתר מנטרף לאיסור אם לא שיתערב לאיסור וההיתר יחד דהא אמר עד שיבלע בצשרה:
לענין

מנא להו. ושנ"י כל לא דרשי כי כל דרשי ובכרת כתיב כי כל אוכל מחמצת ונכרתה. ואקשי' לר' אליעזר נימא כל לרבות נשים כי כל לרבות עירובין בכרת דתניא שאור לא תקטירו אין לי אלא
כולו מקצתו מניין ת"ל כל שאור פ"י כלום משאור אפי' מקצתו. עירובו מניין ת"ל כי כל שאור לרבות עירובו מניין ת"ל כי כל לרבות עירובין ועלתה בקשיא: אמר ר'
אבהו א"ר יוחנן אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר שהיו אלו אמרה תורה משרת ענבים הייתי למד שמשרת ענבים אסור למה כתב כל לאסור עירוביו. זעירי אמר אף שאור בבל תקטירו
היתר מצטרף לאיסור ואם יש מקצת שאור ומצה משלים לכזית חייב. כמאן כר' אליעזר דמרבה עירוביו מכל. אקשי' אם כן הוא כי זעירי אליבא דר' אליעזר [קאמר] אמאי אמר שאור ותו לא אפי'

(א) לקמן פ"א: (ב) מנחות
ד"א: ג) ז"ל ד"א: ג) ז"ל ד"א: ג)
(ד) מנחות נח: (ה) מנחות
(ו) יבמות ה: (ז) וע"ע
מוספות יבמות ד: ד"ה
דכתיב ומוספות שבעות
כ: ד"ה כל ומוספות
מנחות מג. ד"ה ור"ש
ומוספות ערכין ג: ד"ה
היין. (ח) וע"ע מוספות
זמנים פ"ג ד"ה מ"ל
ומוספות מנחות יא: ד"ה
קומץ עוד שם נו: ד"ה
אמר. (ט) מה ע"א.

הנהרות הב"ח

(א) רש"י ד"ה התם
וכי נפקי דהשווא:
(ב) ד"ה עירובו וכו'
דאינו צעין:

תורה אור השלם

(א) לא תאכל עליו חמין
שבקעת ימים תאכל
עליו מצות לחם עני כי
בכפון יצאת מארץ
מצרים למען תזכור את
יום צאתך מארץ
מצרים כל ימי חייך:
[דברים מ, ג]

(ב) כי כל אוכל חמין
הבהמה אשר יקריב
מנחה אשה ליה
ונכרתה הנפש האכלת
משפחה: [ויקרא כ, ח]

(ג) כל המנחה אשר
תקריבו ליה לא
תעשה חמין כי כל
שאור וכל דבש לא
תקטירו מנחה אשה
ליה: [ויקרא כ, יא]

(ד) מנין לשכר זיר חמין
מן חמין שכר לא
ישתה וכל משרת
ענבים לא ישתה
וענבים לחים ויבשים
לא יאכל: [במדבר ג, ג]

הנהרות וצינונים

(א) צ"ל אלעזר
(גליין) וכו"ה בדפוס:
(ב) ראשונים וכת"י ישנו
בקום אכול מצוה:
(ג) יש לחתוק כמו
שמוחק הרש"ק בכריתות
כה ע"ב גבי רב תחליפא
אבוה דרב הונא בר
תחליפא ועיין לקמן קיז
ע"ב וזבחים ע' ע"ב
(גליין): [ד' צ"ל אלעזר
(רש"ש): [ה' צ"ל אוכל
מחמצת (באה"מ):
[ז' צ"ל חזי קומץ דאלו
חזי זית אינו הקטר שלם
או דמפורש כאן בזעירי
לקמן (מעיל שמואל)
ועיין מנחות נח ע"ב:

שלא כסדר. היה לו לשאל הינד שאלו היסגורו לפיך השיעור על הראוי לשאל ראשון: ואם הוצרך לשנייה. כגון שהיה הדבר נמוך ואין שכות להממין כגון הארדוף האשיגנו לזקלג: גזירת נביא חזרת. כגון של יונה בן אמיתי: שנאמר במשפט. לדין שאינו חוזר: שמואדין את דבריהם. מפרשי' את דבריהן: משלימין את דבריהן. כלמנן אין גזירתן חוזרת: לא השימו. שאמרו עליהן^א צניי ימים הראשונים עלו אליו^ב ונפלו: הם שלא ביחנו. אוריס ותומיס לא פירשו להם צניי ימים הראשונים עלו אליו אלא עלו אליו אס לנכח אס להנכח: באחרונה. פירשו להם כי מתר אתנו צדק: בוצאות. האותיות צולטות כגון עיין משמעון למ"ד מלוי ה"י מיהודה לומר עלה וכל אחת אינה זזה ממקומה אלא צולטת צמקומה והוא מנרפן: ודא לא כתב צד"י. צלל השצטיס ואס צדק לה כגון והצל תליל מהיכן צאה: שהרי שא"צ צדוק. כשהיה דוד צרת מפני הצטלוס: שנאמר ויעל אביתר עד תום כל העם לעבור. ומניס צסדר עולס^א ושלס^ב צלוריס ותומיס ולא עלתה לו ונסמלק מן הכהונה שנאמר ויעל אביתר^א מדקמני דצניי כהן המדבר צרוח הקודש אלמנא לא צולטות ולא מנטרפות היו דלס כן למנא לי רוח הקודש: סיועי הוד מפייצ. כהן צהדי אוריס ותומיס הלכך אס כהן כשר היה ורלוי לשרות שכינה עליו האותיות צולטות או מנטרפות על ידו כשנאלין צו ואס לאו לא צולטות ולא מנטרפות: הוא זה מלך. דלס ציהושע משמעני קרא: וכל בני ישראל אתו. מי שכל בני ישראל אתו לנכח למלמנה אחריו: הדרן עלך בא לו

יום הכפורים בו. סדר המסכתא תחילה נקט ז' ימים קודם יום הכפורים והדר נקט ליל יום הכפורים וקטן נקט סדר עזרת היום והשתא נקט הלכות היום לענין איסור והיתר: כיון

ויאמר (ה') לו רדוף כי השג תשיג והצל תציל ואף על פי שגזירת נביא חזרת גזירת אורים ותומים אינה חזרת שנאמר^א במשפט האורים למה נקרא שמן אורים ותומים אורים שמאירין את דבריהן תומים שמשלימין את דבריהן וא"ת בגבעת בנימין מפני מה לא השלימו^ב הם שלא ביחנו אם לנצח אם להנצח ובאחרונה שביחנו הסכימו שנאמר^א ופינחס בן אלעזר בן אהרן עומד לפניו בימים ההם לאמר האוסף עוד לצאת למלחמה עם בני בנימין אחי אם אחדל ויאמר ה' עלו כי מחר אתנו בידך כיצד נעשית רבי יוחנן אומר "בולטות ריש לקיש אומר מצטרפות והא לא כתיב בהו צד"י וא"א רב שמואל בר יצחק אברהם יצחק ויעקב כתיב שם והא לא כתיב ט"ת אמר רב אחא בר יעקב שבטי ישורון כתיב שם מיתבי כ"ל כהן שאינו מדבר ברוח הקודש ושכינה שורה עליו אין שואלין בו^א שהרי שא"צ צדוק ועלתה לו אביתר ולא עלתה לו שנאמר^א ויעל אביתר עד תום כל העם וגו' סיועי הוה מסייע בהדיהו: ואין שואלין^ב אלא למלך: מנא הני מילי^א אמר רבי אבהו דאמר קרא^א ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו במשפט האורים וגו' הוא זה מלך וכל [בני] ישראל אתו זה משוח מלחמה וכל העדה זו סנהדרין:

הדרן עלך בא לו כהן גדול

יום הכפורים אסור באכילה ובשתיה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה והמלך והכלה ירחצו את פניהם והחיה תנעול את הסנדל דברי רבי אליעזר וחכמים אוסרין^א האוכל כמותה וכגרעינתה והשותה מלא לוגמיו חייב כל האוכלים מצטרפין לככותבת וכל המשקין מצטרפין למלא^ב לוגמיו^א האוכל ושותה אין מצטרפין^א גבו' אסור ענוש כרת הוא אמר רבי אילא ואיתומא רבי ירמיה לא נצרכה אלא לחצי שיעור הניחא למאן דאמר חצי שיעור אסור מן התורה אלא למאן דאמר חצי שיעור מותר מן התורה מאי איכא למימר דאיתמר חצי שיעור רבי יוחנן אמר^א אסור מן התורה ריש לקיש אמר מותר מן התורה הניחא לרבי יוחנן אלא לריש לקיש מאי איכא למימר מודה ריש לקיש שאסור מדרבנן אי הכי לא נחייב עליה קרבן שבועה אלמא^א תנן כשבועה שלא אוכל ואכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים חייב ורבי שמעון פוטר והוינן בה אמאי חייב מושבע ועומד מהר סיני הוא רב ושמואל ורבי יוחנן דאמרי בכולל דברים המותרים עם דברים האסורין וריש לקיש אמר אי אתה מוצא אלא במפרש חצי שיעור ואליבא דרבנן או בסתם ואליבא

שלא כסדר והחזירו לו כסדר וכיון שידע ששאל שלא כסדר חזר ושאל כסדר שנאמר^א היסגורו בעלי קעילה אותי ואת אנשי ביד שאל ויאמר ה' יסגורו ואם הוצרך הדבר לשנים מחזירין לו שנים שנאמר^א וישאל דוד בה' לאמר הארדוף אחרי הגדוד הזה האשיגנו ויאמר (ה') לו רדוף כי השג תשיג והצל תציל ואף על פי שגזירת נביא חזרת גזירת אורים ותומים אינה חזרת שנאמר^א במשפט האורים למה נקרא שמן אורים ותומים אורים שמאירין את דבריהן תומים שמשלימין את דבריהן וא"ת בגבעת בנימין מפני מה לא השלימו^ב הם שלא ביחנו אם לנצח אם להנצח ובאחרונה שביחנו הסכימו שנאמר^א ופינחס בן אלעזר בן אהרן עומד לפניו בימים ההם לאמר האוסף עוד לצאת למלחמה עם בני בנימין אחי אם אחדל ויאמר ה' עלו כי מחר אתנו בידך כיצד נעשית רבי יוחנן אומר "בולטות ריש לקיש אומר מצטרפות והא לא כתיב בהו צד"י וא"א רב שמואל בר יצחק אברהם יצחק ויעקב כתיב שם והא לא כתיב ט"ת אמר רב אחא בר יעקב שבטי ישורון כתיב שם מיתבי כ"ל כהן שאינו מדבר ברוח הקודש ושכינה שורה עליו אין שואלין בו^א שהרי שא"צ צדוק ועלתה לו אביתר ולא עלתה לו שנאמר^א ויעל אביתר עד תום כל העם לעבור. ומניס צסדר עולס^א ושלס^ב צלוריס ותומיס ולא עלתה לו ונסמלק מן הכהונה שנאמר ויעל אביתר^א מדקמני דצניי כהן המדבר צרוח הקודש אלמנא לא צולטות ולא מנטרפות היו דלס כן למנא לי רוח הקודש: סיועי הוד מפייצ. כהן צהדי אוריס ותומיס הלכך אס כהן כשר היה ורלוי לשרות שכינה עליו האותיות צולטות או מנטרפות על ידו כשנאלין צו ואס לאו לא צולטות ולא מנטרפות: הוא זה מלך. דלס ציהושע משמעני קרא: וכל בני ישראל אתו. מי שכל בני ישראל אתו לנכח למלמנה אחריו: הדרן עלך בא לו

הגהות הגר"א

[א] גמ' צהו לדי' י"ב וז' וק' וז"ה צירושלמי:

תורה אור השלם

(א) ויאמר דוד הנקברו בעלי קעילה אתי ואת אנשי ביד שאל ויאמר ה' יסגורו:

[שמואל א' ב', יב]

(ב) וישאל דוד ב' לאמר ארדוף אחרי הגדוד הזה האשיגנו ויאמר לו רדוף כי השג תשיג והצל תציל:

[שמואל א' ה', ח]

(ג) ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו במשפט האורים לפניי ויעל אביתר עד תום כל העם לעבור. ומניס צסדר עולס^א ושלס^ב צלוריס ותומיס ולא עלתה לו ונסמלק מן הכהונה שנאמר ויעל אביתר^א מדקמני דצניי כהן המדבר צרוח הקודש אלמנא לא צולטות ולא מנטרפות היו דלס כן למנא לי רוח הקודש: סיועי הוד מפייצ. כהן צהדי אוריס ותומיס הלכך אס כהן כשר היה ורלוי לשרות שכינה עליו האותיות צולטות או מנטרפות על ידו כשנאלין צו ואס לאו לא צולטות ולא מנטרפות: הוא זה מלך. דלס ציהושע משמעני קרא: וכל בני ישראל אתו. מי שכל בני ישראל אתו לנכח למלמנה אחריו: הדרן עלך בא לו

[מכריב ב', כא]

(ד) ופינחס בן אלעזר בן אהרן עומד לפניו בימים ההם לאמר האוסף עוד לצאת למלחמה עם בני בנימין אחי אם אחדל ויאמר ה' עלו כי מחר אתנו בידך כיצד נעשית רבי יוחנן אומר "בולטות ריש לקיש אומר מצטרפות והא לא כתיב בהו צד"י וא"א רב שמואל בר יצחק אברהם יצחק ויעקב כתיב שם והא לא כתיב ט"ת אמר רב אחא בר יעקב שבטי ישורון כתיב שם מיתבי כ"ל כהן שאינו מדבר ברוח הקודש ושכינה שורה עליו אין שואלין בו^א שהרי שא"צ צדוק ועלתה לו אביתר ולא עלתה לו שנאמר^א ויעל אביתר עד תום כל העם לעבור. ומניס צסדר עולס^א ושלס^ב צלוריס ותומיס ולא עלתה לו ונסמלק מן הכהונה שנאמר ויעל אביתר^א מדקמני דצניי כהן המדבר צרוח הקודש אלמנא לא צולטות ולא מנטרפות היו דלס כן למנא לי רוח הקודש: סיועי הוד מפייצ. כהן צהדי אוריס ותומיס הלכך אס כהן כשר היה ורלוי לשרות שכינה עליו האותיות צולטות או מנטרפות על ידו כשנאלין צו ואס לאו לא צולטות ולא מנטרפות: הוא זה מלך. דלס ציהושע משמעני קרא: וכל בני ישראל אתו. מי שכל בני ישראל אתו לנכח למלמנה אחריו: הדרן עלך בא לו

[שופטים ב', כח]

(ה) והיה גם צדוק וכל הקהנים אתו ושאלו את ארון ברית האלהים ויצאקו את ארון האלהים ויעל אביתר עד תום כל העם לעבור ויאמר ה' עלו כי מחר אתנו בידך כיצד נעשית רבי יוחנן אומר "בולטות ריש לקיש אומר מצטרפות והא לא כתיב בהו צד"י וא"א רב שמואל בר יצחק אברהם יצחק ויעקב כתיב שם והא לא כתיב ט"ת אמר רב אחא בר יעקב שבטי ישורון כתיב שם מיתבי כ"ל כהן שאינו מדבר ברוח הקודש ושכינה שורה עליו אין שואלין בו^א שהרי שא"צ צדוק ועלתה לו אביתר ולא עלתה לו שנאמר^א ויעל אביתר עד תום כל העם לעבור. ומניס צסדר עולס^א ושלס^ב צלוריס ותומיס ולא עלתה לו ונסמלק מן הכהונה שנאמר ויעל אביתר^א מדקמני דצניי כהן המדבר צרוח הקודש אלמנא לא צולטות ולא מנטרפות היו דלס כן למנא לי רוח הקודש: סיועי הוד מפייצ. כהן צהדי אוריס ותומיס הלכך אס כהן כשר היה ורלוי לשרות שכינה עליו האותיות צולטות או מנטרפות על ידו כשנאלין צו ואס לאו לא צולטות ולא מנטרפות: הוא זה מלך. דלס ציהושע משמעני קרא: וכל בני ישראל אתו. מי שכל בני ישראל אתו לנכח למלמנה אחריו: הדרן עלך בא לו

[שמואל ב' ב', כד]

ליקוטי רש"י

[דפוס בסוף המסכת]

תוספות ישנים

והא לא כתיב צ"י. ה"י הוא מצי למיבעי והא לא כתיב ט"ת כגון כי מתר אתנו צדק^א יהודה

נחמיה^א וכן היה מצי לאקשויה והא לא כתיב ק"ף ועל זה יתכן אברהם יתקן ויעקב כחוב שם וצירושלמי^א צניי לה הכי הא לא כחוב חל"ק ומתן אברהם יתקן ויעקב כחוב שם: הדרן עלך פרק בא לו

פרק ה יום הכפורים אסור באכילה ובשתיה וברחיצה ובסיכה בו. לנארה משמע שלל אלו הענינים חוץ ממלכה וסמיה מדרבנן מלכא צהו כרת רק באכילה ושתיה כדלמרינן צמרא^א וגם מדרבנן למלך וכלה לרחוק ושטח מטעין גראסו סך דרכו ואינו חושש^א ולמי שידו מלכות עטע ונארה לרחוק^א מיהו כל הני איכא לרחוי שאין כרת אלא באכילה ושתיה שיש בו צירוד נשמה כדלמרינן צמרא^א אע"פ שכולן הן מן המורה וגם אין אסור מן המורה אלא רחמיה כל גופו וסמיה כל גופו והילך מדרבנן לא גזר צהי והא דדרש^א להו צמרא^א לכולהו משבחון שבות היא אסמכתא צמלא אל עקריהו וכן מדרבנן לקמן^א הני ה' ענינים כנגד מי מיהו מדנקט ה' לישנא דחמשה עינין כנגד מי ולא נקט מהיכל נפקא או מנא לא משמע שאותן פסוקים אינן אלא אסמכתא צמלא ומדע דמפיק (ה') עינין מיהו^א ואכילה^א וסמיה ועל כרחין לאו מההוא קרא נפקא ועוד מדלמנן כהא וסמיה חנעל את הסנדל דצרי ר' אליעזר וחכמים אוסרין על כרחין ליכא סמיה מדלמרינן רבנן א"כ היי שרי ר' אליעזר כיון שנעלה הסנדל אסור מה"ח ואין נ"ל דצהי פליגי דרבנן אסרי נעלה הסנדל מה"ח ור' אליעזר שרי וגם

נחמיה^א וכן היה מצי לאקשויה והא לא כתיב ק"ף ועל זה יתכן אברהם יתקן ויעקב כחוב שם וצירושלמי^א צניי לה הכי הא לא כחוב חל"ק ומתן אברהם יתקן ויעקב כחוב שם: הדרן עלך פרק בא לו

פרק ה יום הכפורים אסור באכילה ובשתיה וברחיצה ובסיכה בו. לנארה משמע שלל אלו הענינים חוץ ממלכה וסמיה מדרבנן מלכא צהו כרת רק באכילה ושתיה כדלמרינן צמרא^א וגם מדרבנן למלך וכלה לרחוק ושטח מטעין גראסו סך דרכו ואינו חושש^א ולמי שידו מלכות עטע ונארה לרחוק^א מיהו כל הני איכא לרחוי שאין כרת אלא באכילה ושתיה שיש בו צירוד נשמה כדלמרינן צמרא^א אע"פ שכולן הן מן המורה וגם אין אסור מן המורה אלא רחמיה כל גופו וסמיה כל גופו והילך מדרבנן לא גזר צהי והא דדרש^א להו צמרא^א לכולהו משבחון שבות היא אסמכתא צמלא אל עקריהו וכן מדרבנן לקמן^א הני ה' ענינים כנגד מי מיהו מדנקט ה' לישנא דחמשה עינין כנגד מי ולא נקט מהיכל נפקא או מנא לא משמע שאותן פסוקים אינן אלא אסמכתא צמלא ומדע דמפיק (ה') עינין מיהו^א ואכילה^א וסמיה ועל כרחין לאו מההוא קרא נפקא ועוד מדלמנן כהא וסמיה חנעל את הסנדל דצרי ר' אליעזר וחכמים אוסרין על כרחין ליכא סמיה מדלמרינן רבנן א"כ היי שרי ר' אליעזר כיון שנעלה הסנדל אסור מה"ח ואין נ"ל דצהי פליגי דרבנן אסרי נעלה הסנדל מה"ח ור' אליעזר שרי וגם

נחמיה^א וכן היה מצי לאקשויה והא לא כתיב ק"ף ועל זה יתכן אברהם יתקן ויעקב כחוב שם וצירושלמי^א צניי לה הכי הא לא כחוב חל"ק ומתן אברהם יתקן ויעקב כחוב שם: הדרן עלך פרק בא לו

נחמיה^א וכן היה מצי לאקשויה והא לא כתיב ק"ף ועל זה יתכן אברהם יתקן ויעקב כחוב שם וצירושלמי^א צניי לה הכי הא לא כחוב חל"ק ומתן אברהם יתקן ויעקב כחוב שם: הדרן עלך פרק בא לו

פרק ה יום הכפורים אסור באכילה ובשתיה וברחיצה ובסיכה בו. לנארה משמע שלל אלו הענינים חוץ ממלכה וסמיה מדרבנן מלכא צהו כרת רק באכילה ושתיה כדלמרינן צמרא^א וגם מדרבנן למלך וכלה לרחוק ושטח מטעין גראסו סך דרכו ואינו חושש^א ולמי שידו מלכות עטע ונארה לרחוק^א מיהו כל הני איכא לרחוי שאין כרת אלא באכילה ושתיה שיש בו צירוד נשמה כדלמרינן צמרא^א אע"פ שכולן הן מן המורה וגם אין אסור מן המורה אלא רחמיה כל גופו וסמיה כל גופו והילך מדרבנן לא גזר צהי והא דדרש^א להו צמרא^א לכולהו משבחון שבות היא אסמכתא צמלא אל עקריהו וכן מדרבנן לקמן^א הני ה' ענינים כנגד מי מיהו מדנקט ה' לישנא דחמשה עינין כנגד מי ולא נקט מהיכל נפקא או מנא לא משמע שאותן פסוקים אינן אלא אסמכתא צמלא ומדע דמפיק (ה') עינין מיהו^א ואכילה^א וסמיה ועל כרחין לאו מההוא קרא נפקא ועוד מדלמנן כהא וסמיה חנעל את הסנדל דצרי ר' אליעזר וחכמים אוסרין על כרחין ליכא סמיה מדלמרינן רבנן א"כ היי שרי ר' אליעזר כיון שנעלה הסנדל אסור מה"ח ואין נ"ל דצהי פליגי דרבנן אסרי נעלה הסנדל מה"ח ור' אליעזר שרי וגם

נחמיה^א וכן היה מצי לאקשויה והא לא כתיב ק"ף ועל זה יתכן אברהם יתקן ויעקב כחוב שם וצירושלמי^א צניי לה הכי הא לא כחוב חל"ק ומתן אברהם יתקן ויעקב כחוב שם: הדרן עלך פרק בא לו

נחמיה^א וכן היה מצי לאקשויה והא לא כתיב ק"ף ועל זה יתכן אברהם יתקן ויעקב כחוב שם וצירושלמי^א צניי לה הכי הא לא כחוב חל"ק ומתן אברהם יתקן ויעקב כחוב שם: הדרן עלך פרק בא לו

פרק ה יום הכפורים אסור באכילה ובשתיה וברחיצה ובסיכה בו. לנארה משמע שלל אלו הענינים חוץ ממלכה וסמיה מדרבנן מלכא צהו כרת רק באכילה ושתיה כדלמרינן צמרא^א וגם מדרבנן למלך וכלה לרחוק ושטח מטעין גראסו סך דרכו ואינו חושש^א ולמי שידו מלכות עטע ונארה לרחוק^א מיהו כל הני איכא לרחוי שאין כרת אלא באכילה ושתיה שיש בו צירוד נשמה כדלמרינן צמרא^א אע"פ שכולן הן מן המורה וגם אין אסור מן המורה אלא רחמיה כל גופו וסמיה כל גופו והילך מדרבנן לא גזר צהי והא דדרש^א להו צמרא^א לכולהו משבחון שבות היא אסמכתא צמלא אל עקריהו וכן מדרבנן לקמן^א הני ה' ענינים כנגד מי מיהו מדנקט ה' לישנא דחמשה עינין כנגד מי ולא נקט מהיכל נפקא או מנא לא משמע שאותן פסוקים אינן אלא אסמכתא צמלא ומדע דמפיק (ה') עינין מיהו^א ואכילה^א וסמיה ועל כרחין לאו מההוא קרא נפקא ועוד מדלמנן כהא וסמיה חנעל את הסנדל דצרי ר' אליעזר וחכמים אוסרין על כרחין ליכא סמיה מדלמרינן רבנן א"כ היי שרי ר' אליעזר כיון שנעלה הסנדל אסור מה"ח ואין נ"ל דצהי פליגי דרבנן אסרי נעלה הסנדל מה"ח ור' אליעזר שרי וגם

נחמיה^א וכן היה מצי לאקשויה והא לא כתיב ק"ף ועל זה יתכן אברהם יתקן ויעקב כחוב שם וצירושלמי^א צניי לה הכי הא לא כחוב חל"ק ומתן אברהם יתקן ויעקב כחוב שם: הדרן עלך פרק בא לו

נחמיה^א וכן היה מצי לאקשויה והא לא כתיב ק"ף ועל זה יתכן אברהם יתקן ויעקב כחוב שם וצירושלמי^א צניי לה הכי הא לא כחוב חל"ק ומתן אברהם יתקן ויעקב כחוב שם: הדרן עלך פרק בא לו

פרק ה יום הכפורים אסור באכילה ובשתיה וברחיצה ובסיכה בו. לנארה משמע שלל אלו הענינים חוץ ממלכה וסמיה מדרבנן מלכא צהו כרת רק באכילה ושתיה כדלמרינן צמרא^א וגם מדרבנן למלך וכלה לרחוק ושטח מטעין גראסו סך דרכו ואינו חושש^א ולמי שידו מלכות עטע ונארה לרחוק^א מיהו כל הני איכא לרחוי שאין כרת אלא באכילה ושתיה שיש בו צירוד נשמה כדלמרינן צמרא^א אע"פ שכולן הן מן המורה וגם אין אסור מן המורה אלא רחמיה כל גופו וסמיה כל גופו והילך מדרבנן לא גזר צהי והא דדרש^א להו צמרא^א לכולהו משבחון שבות היא אסמכתא צמלא אל עקריהו וכן מדרבנן לקמן^א הני ה' ענינים כנגד מי מיהו מדנקט ה' לישנא דחמשה עינין כנגד מי ולא נקט מהיכל נפקא או מנא לא משמע שאותן פסוקים אינן אלא אסמכתא צמלא ומדע דמפיק (ה') עינין מיהו^א ואכילה^א וסמיה ועל כרחין לאו מההוא קרא נפקא ועוד מדלמנן כהא וסמיה חנעל את הסנדל דצרי ר' אליעזר וחכמים אוסרין על כרחין ליכא סמיה מדלמרינן רבנן א"כ היי שרי ר' אליעזר כיון שנעלה הסנדל אסור מה"ח ואין נ"ל דצהי פליגי דרבנן אסרי נעלה הסנדל מה"ח ור' אליעזר שרי וגם

נחמיה^א וכן היה מצי לאקשויה והא לא כתיב ק"ף ועל זה יתכן אברהם יתקן ויעקב כחוב שם וצירושלמי^א צניי לה הכי הא לא כחוב חל"ק ומתן אברהם יתקן ויעקב כחוב שם: הדרן עלך פרק בא לו

א) שבעות ל' (ג) נס לא. ג) נדרים ט: ד) כרימות דף כלא. ה) שבת כג. ו) ע"י שבעות לב. ז) שבת טז כג ע"י שבת קיד: ורשי"י שם ד"ה ת"ל ור"ה אלא, ט) ע"י ב"מ ז' ע"ה א"א. פ) פ"ז מ"ד.

תוספות ישנים

רבי יוחנן אמר אסור מן התורה לטעום דחוי לאיצטרופי. מיהו עיקר טעמא דר' יוחנן דלית ליה לקמן מקרא דכל חלב וזאת מלך נמי לקין דה"ל משמע דמיידי קרא דכל חלב¹ מדקאמר אין לי אלא כל שישנו טעום ישנו ליה למימר לרבי יוחנן הלכה כרבי שמעון ולרבי לקיט כרבנן ועוד דרבי יוחנן גופיה קאמר גמרא פסק שלשה מינין (דף לה) ופרק אלו עוצרין (דף מג) כל איסורים שבמורה אין להם מלמד לטעום אסור חוץ מלמדי יורד כו' וא"י חיי שיעור לקי צדוקי למה לי ואומר רבי ללא קושא הוא דלכוהו כרבנן סבירא לכו מדלא שני ליה ריש לקיש הכא ה"ל כרבי שמעון ולא דלמדי כרבנן אלא ע"כ הכא לענין איסורא דקרא דכל חלב לא מיידי אלא אסור בעלמא ובסוף פרק גיד הנשה (דף קג) ע"י ר' יוחנן שיעור שלם למלקות דלמדין הכא אבד מן הדין שחלקו מנחוק פטור מפנייה בתוך פיו רבי יוחנן אמר חייב הרי נהנה גרונו בעיות כו' מיהו קשה לה"ר אלתן דמאי שני דהכל לא יליף מכל חלב אלא איסור אזהרה בעלמא ולא מלקות ואילו נפסקים צפרק אלו עוצרין (דף מג) יליף מכל מתמנה לא תחללו דגן גמור ע"י עבריות וקושא עניניה עלאו דמאי שני כל מתמנה לא תחללו מכל חלב לא תחללו ויש לתקן בדרשות כו': דאי פיקא בדתך דאורייתא כו' ספיקא הוא איצטרוף קרא ארביי ספיקא. נראה דהוה מני לדיק איפכא דשנמא אי חיי שיעור קרא מן המורה עיקר אסור לחיי שיעור אלא חיי שיעור מדרבנן קרא דכל חלב לחיי אהא מיהו שמה יס להעמידו לדרשא אהתם:

ליקוטי רש"י

אמצוטי דמלאויהת לא חזי דכתיב (דברים י) שום תשים עליך מלך אהמו עליך והכל להעיד זרץ לעמוד לפני הדין כדאמר לליל (דף ל) ודקן ביוון הוא לו. משחק בקוביא. עטרין והמראה שקורין סמיל"ה (שבועות לא). חמיות של עלם משחקין עטרין ואמרו רבנן אסמכתא לא קילא והי סן גולתן מדרבנן. כדאורייתא מיידיא חזי. דמלאויהת אינו קרוי גולן אלא חמוקין מיד איס דכתיב (שמואל ב כג) ויגול את החנית מיד המלך (שופטים ט) ויגול את כל (העובד) [אשר יעבור] דעלי שם רבנן גורו ביה ועשוהו גולן מדרבנן ואמרו אסמכתא היא ולא קילא ויוון דמלאויהת חזי חילא עליה שבעה רב אהא סגן הואיל וקא סוף אי מהסיד לא מקבילין ליה לא קריין ביה והוא עד [שבועות שם]. אצ"פ שאמרו אסור בכזין. כלל הני דלית בהו לא עניו נחמיה ופסקיה ונעללת הסנדל ונתשמתה מטה. א"א אמרו ענוש כרת אצ"פ האוב"ז ושותה וכו'. דלא חיינה מורה אלא מהו דכתיב הדיח [נדרים פ]. בשאר ספרי דבי רב. ספרא דבי רב היינו מורת כהנים ברייתא של ספר ויקרא שאר ספרי דבי רב קרי למדרש של ספר דמדרש מושלחו מן המתנה עד סוף הספר אלה הדברים' כו' ומילתא דהיינו מדרש אלה שמות המהדש הזה ללם עד סוף הספר כולוהו אקרי שאר ספרי דבי רב והיינו מתקיימת והגדוהו מתקיימת הוא מוזהר בשמיעת קול אלה יצא מלך. וגם זה משחק בקוביא שאפילו מגידים אין ערוהו מתקיימת לפיכך פטורין משבועת העדות: חצי שיעור ר' יוחנן אומר אסור מן התורה. דכיון דחזו לאיצטרופי אכילה קרינא ביה. ר"ל אמר אסור מדרבנן. אכילה אמרה רחמנא וליכא. אימיתיה שיכול כל שישנו בעונש [ישנן] באזהרה כו' וחצי שיעור שאינו בעונש יכול לא יחו באזהרה ת"ל כל חלב ומשני ר"ל לעולם מדרבנן [וקרא] אסמכתא בעלמא:

ואליבא דר' עקיבא דאמר. במס' שבעות (דף ע"ב) אדם הנשבע שלא אוכל סתם אוסר עצמו בכל שהוא דהכי חנן שבעה שלא אוכל ואכל כל שהוא ר' עקיבא מתייבז וחכמים פוטרים הלכך הא דקתני חייב אי כרבנן סבירא ליה מוקמינן ליה במפרש ואי כרבי עקיבא סבירא ליה מוקמינן ליה אפי' בסתם ורבי שמעון פוטר ר' שמעון לטעמיה דלמך כלל שהוא נמי מושבע מסיני הוא דמניח במסכת מכות (דף ק"ז) ר' שמעון אומר כל שהוא למכות ולא אמרו כו"מ אלא לענין קרבן ואי סבירא ליה לריש לקיש דלתי שיעור אסור מדרבנן היכי מוקי לה להא דתני חייב באוכל חצי שיעור והרי אף עליו מושבע משום לאו דלא תסור² (דברים י): ובי תיבוא ביוון דאית י"ה היתר מן התורה. אין זה מושבע מסיני וכי משבט עליה חילא שבעה ומייבז עליה: שבועת העדות. שח"ז הכמוז עליה קרבן שבעה שנאמר (ויקרא ה) ושמטה קול אלה: והוינן בה למעוטי מאי. דלא מן צממני' צהדיא הא מנה ליה רישא ונהגת בלגשים ולא נגשים צרחוקים ולא בקרובים ככשרין ולא בפסולין: למעוטי מ"ך. דמתן ביה (סנהדרין דף י"ב). לא מעיד ולא מעדין איתו: למעוטי משחק בקוביא. בעירובין דהוי גולן מדרבנן ופסול לעדות: מדאורייתא מייחזא חזי. דלא הוי גולן דאורייתא אלא שגול מידו כמו ויגול את החנית מיד המלך (ש"ס כג) קך מפרש צ"ק (דף ע"ב): אמר לא יגיד. משמע מי שהגדה שלו מועלת לבעל הדין³ והאי לא מהניא הגדה ידיה הואיל ולא מקבלין לה מדרבנן: וב"ז היבא דענוש כרת א"א תני אסור. דקשיא לך לעיל אסור ענוש כרת הוא: איבעית אימא בי קתני. מתניתין (ב) אשארל משום רחילה וסיכה לייכא כרת מנה אסור: שאר סיפרי. ללא מורת כהנים ספר וידבר ואלה הדברים: שבתין. וגבי⁴ עניוי כמיז וכי היכי דשבתון האמור בשבת⁵ אסמכו ביה רבנן שאר מלאכות שלא היו צמסקן ואינה⁶

מלאכה גמורה ה"נ שבתון דגבי עניוי דכתיב שבתון הוא לכס וענייתם להוסף על עניוי אכילה ושמה קאמי: אין י"א שישנו בעונש ישנו באזהרה. גבי חלב קאי דענושו ואזהרתו סמוכים זה לזה כל חלב שור וכשז ועו לא תחללו הרי אזהרה וסמך ליה כי כל אוכל חלב מן הבהמה (א) הרי ענוש אין לי שיהא מוזהר אלא על כשיעור שהוא ענוש עליו כרת דגבי ענוש לא כמיז כל תחלז אלא אאוכל דכתיב כי כל אוכל חלב: בוי. שהוא ספק ואין צו כרת וחלי שיעור שאינו בעונש מניין שהוא באזהרה: תלמוד יומא ב"ז ח"ב. לא תחללו הכא כמיז כל חלבז כלומר אפילו כל שהוא: אהא

יערך אלמה תניא הזכר ולא טומטום ואנדורגיטום והוה לן לאוקמי' קרא דזוכר רק באנדורגיטום ומשני סמי מכאן טומטום וצפרק קמא (דמגיגה דף ד). תניא זכורך ולא טומטום ופרין איצטרוף קרא למעוטי ספיקא יש לומר דהתם פריך משום דלנלא קרא הוה ידעינן דמספיקא לא ליימי דהיכי יעביד לסמוך דילמא אשה הוי וקא עביד עבודה צקדיש לא ליסמוך דילמא גברא הוא וקא מצטל סמיכה ואע"ג דסמיכה לא מעכבא מכל מקום לא מיימי קרבן לכתחילה כדי לצטל סמיכה כדאמר בפסחים צפרק האשה (דף פט). גבי ה' שנתערב עורות פסחיהן וגמלא יצלת באחת מהן כולן פטורין מלעשות פסח שני משום דלא אפשר דלא⁷ מיימי ומתני צמותר פסח משום דפסח לא צעי סמיכה ומותר פסח צעי סמיכה והא דלמך במסכת שקלים (דף ק"ו). ומיימי לה צפרק האיש מקדש (קדושין דף נה). בהמה שנמלאת מירושלים למגדל עדר זכרים עולות נקבות וצחי שלמים ומקריבין אותן בלא סמיכה לפי שאין מכירין צעליהן שאני התם דכבר הוקדשו ואין להם תקנה צע"א אם לא נקריבם בלא סמיכה וספק מנורע דמיימי אשם צפ' התערבות (נזיר דף ע"ב) וקא מצטל סמיכה⁸ למאן דלמך סמיכה אשם מנורע לאו דאורייתא תקוני גברא שאני ואם תאמר והא רב דסדר צמ"פ המפלת (נדה דף פ"ג) דאנדורגיטום ספיקא הוי מדטמא צלונן ואודם ומדפסיק צמ"פ הערל (נזירות דף פ"ג) כרבי יוסי דאמר לא הכריעו צו אם זכר אם נקבה וצריה צפני עלמא הוא דקאמר רבי יוסי התם צברייתא לאו דוקא⁹

דרבנן הוא דגורו ביה לא חילא עליה שבועת העדות. ושנין שני עדות דכתיב בה אם לא יגיד ונשא עונו. מי שמגיד והגדוהו מתקיימת הוא מוזהר בשמיעת קול אלה יצא מלך. וגם זה משחק בקוביא שאפילו מגידים אין ערוהו מתקיימת לפיכך פטורין משבועת העדות: חצי שיעור ר' יוחנן אומר אסור מן התורה. דכיון דחזו לאיצטרופי אכילה קרינא ביה. ר"ל אמר אסור מדרבנן. אכילה אמרה רחמנא וליכא. אימיתיה שיכול כל שישנו בעונש [ישנן] באזהרה כו' וחצי שיעור שאינו בעונש יכול לא יחו באזהרה ת"ל כל חלב ומשני ר"ל לעולם מדרבנן [וקרא] אסמכתא בעלמא:

כיון דחזו לאיצטרופי איסורא קאביי. תימה לי אמאי לא קאמר מטעמא דצממוך דכל חלב לרבות חצי שיעור דהא ר' יוחנן ידע להיהא צרייתא דהא צממוך קא מוטיב מינה וי"ל דלהכי איצטרוף ליה לר' יוחנן לפרושי האי טעמא משום דאי מקרא דכל חלב הוא אמינא עיקר קרא לכוז איצטרוף וחלי שיעור מדרבנן ואסמכתא אקרא אכל השמא דקאמר טעמא דחזו לאיצטרופי סבירא הוא מהאי טעמא דדרשה גמורה היא (ד) לחצי שיעור:

כוי ספיקא הוא בוי. תימה אמאי לא הכריעו צו חכמים אי חיה אי בהמה נצדוק צקרייה שצה ויכר אי חיה אי בהמה כדאיתא באלו טריפות (חולין דף ע"ב) וי"ל דשמא הוי טועיב צממנא דמרוקות (א) צעינן והוא דמיצטל חירקיייהו והיינו ספיקא דעיוזא דכרכוז ואפילו למאן דשרי מרבא דעיוזא דכרכוז אפשר דעיוזא דכרכוז מנשיב ליה מייצטל חירקיייהו וצחי אסמכתא לכו:

איצטרוף קרא דרביי ספיקא. ואע"ג דלמך פ"ט

דצבורות (דף נ"ג) עשירי ודאי ולא (דף ס"ה) דלמרינן ספק צהרת קדמה ספק שער לנן קודם טהור ויליף לה מקרא דכתיב לטהרו או לטמאו פתח הכתוב צהרה תחילה ולא פרכינן איצטרוף קרא למעוטי ספיקא י"ל דהכא פריך ספיר איצטרוף קרא [לחמיי] ספיקא דקמי שמיא גליא שהוא שזה כל שעה דהוה מני למימר לן אי חיה אי בהמה דאי חד מיייהו חיה כולוהו חיות ואי חד מיייהו בהמה כולוהו בהמות וכן צפ"ק דשמיטת חולין (דף כ"ג) גבי פרט לתחילת הנהוג שצה ושצה פריך אי אמרת ספיקא הוי איצטרוף קרא למעוטי ספיקא דקמי שמיא גליא שכל שעה שזה דכל תחילת הנהוג¹⁰ גדולים יניחו או קטנים יניחו אכל צספק עשירי לא הוה מני למימר כולוהו עשירי דיש מהן שהם תשיעי ויש מהן עשירי¹¹ וכן צספק צהרת קודמת זימנין שער לנן קודם וצס"פ על אלו מומינן (צבורות דף נ"א): דחייא כשהוא אומר למטה זכר שאין תלמוד לומר להוויא טומטום ואנדורגיטום ופריך מני אלימא ח"ק איצטרוף קרא למעוטי ספיקא לאו מטומטום פריך כולן שוין יש מהם זכר כשיקרע¹² ומנא זכר ויש מהם נקבה אלא מאנדורגיטום פריך דכולוהו שוין דקמי שמיא גליא או כולוהו זכרים או כולוהו נקבות והא דקאמר התם אמר רב חסדא מחלוקת באנדורגיטום אכל טומטום דצרי הכל קדוש מספיקא דלא אהא קרא למעוטי טומטום אע"ג דלאו קמי שמיא גליא מכל מקום כיון דאיכא לאוקמי מעוט לאנדורגיטום שיש צו נקבות לא מסתבר לאוקמיה צטומטום דשמה יקרע וימנא זכר דטפי מסתבר לאוקמי באנדורגיטום מצטומטום ולהכי פריך אלא מעתה צערינן

קרא דזוכר רק באנדורגיטום ומשני סמי מכאן טומטום וצפרק קמא (דמגיגה דף ד). תניא זכורך ולא טומטום ופרין איצטרוף קרא למעוטי ספיקא יש לומר דהתם פריך משום דלנלא קרא הוה ידעינן דמספיקא לא ליימי דהיכי יעביד לסמוך דילמא אשה הוי וקא עביד עבודה צקדיש לא ליסמוך דילמא גברא הוא וקא מצטל סמיכה ואע"ג דסמיכה לא מעכבא מכל מקום לא מיימי קרבן לכתחילה כדי לצטל סמיכה כדאמר בפסחים צפרק האשה (דף פט). גבי ה' שנתערב עורות פסחיהן וגמלא יצלת באחת מהן כולן פטורין מלעשות פסח שני משום דלא אפשר דלא⁷ מיימי ומתני צמותר פסח משום דפסח לא צעי סמיכה ומותר פסח צעי סמיכה והא דלמך במסכת שקלים (דף ק"ו). ומיימי לה צפרק האיש מקדש (קדושין דף נה). בהמה שנמלאת מירושלים למגדל עדר זכרים עולות נקבות וצחי שלמים ומקריבין אותן בלא סמיכה לפי שאין מכירין צעליהן שאני התם דכבר הוקדשו ואין להם תקנה צע"א אם לא נקריבם בלא סמיכה וספק מנורע דמיימי אשם צפ' התערבות (נזיר דף ע"ב) וקא מצטל סמיכה⁸ למאן דלמך סמיכה אשם מנורע לאו דאורייתא תקוני גברא שאני ואם תאמר והא רב דסדר צמ"פ המפלת (נדה דף פ"ג) דאנדורגיטום ספיקא הוי מדטמא צלונן ואודם ומדפסיק צמ"פ הערל (נזירות דף פ"ג) כרבי יוסי דאמר לא הכריעו צו אם זכר אם נקבה וצריה צפני עלמא הוא דקאמר רבי יוסי התם צברייתא לאו דוקא⁹

רבינו חננאל

אלא האוכל והשותה והעושה מלאכה בלבד וכיון דאמר חצי שיעור אסור מדרבנן אבל איסורא דאורייתא לית ביה. אקשינן עלה מהא דתנן בשבועות שביעות העדות אין נוהגת אלא בראויין להעיד והוינן בה למעוטי מאי. רב פפא אמר למעוטי מלך כדכתיב בית דוד דינו לבקר משפט. ואין עד נעשה דין. רב אחא בר יעקב אמר למעוטי משחק בקוביא. והא משחק בקוביא מדאורייתא הוא ראי ורבנן גורו ביה ואע"ג

אלא האוכל והשותה והעושה מלאכה בלבד וכיון דאמר חצי שיעור אסור מדרבנן אבל איסורא דאורייתא לית ביה. אקשינן עלה מהא דתנן בשבועות שביעות העדות אין נוהגת אלא בראויין להעיד והוינן בה למעוטי מאי. רב פפא אמר למעוטי מלך כדכתיב בית דוד דינו לבקר משפט. ואין עד נעשה דין. רב אחא בר יעקב אמר למעוטי משחק בקוביא. והא משחק בקוביא מדאורייתא הוא ראי ורבנן גורו ביה ואע"ג

עין משפט גר מצוה ז א מ"י פ"א מהלכות שבעות הלכה א סמג לארן רמא: ח ב מ"י פ"א מהלכות שביעות עשור הלכה ה טו"ש"ע א"ח סמג תרמא ספ"א: ז ג מ"י פ"ב מהלכות שביעות עשור הלכה ג סמג לארן סט טו"ש"ע א"ח סמג תריסר ספ"א ה: י ד מ"י פ"א מהלכות מאלכות אסורות הל' יג טו"ש"ע י"ד סמג פ ספ"א:

הגהות הב"ח

(א) גמ"ו כל היכא דענוש כרה לא חזי כו' פ"ל ותיבא דחצי טעמא דר' יוחנן דלית ליה לקמן מקרא דכל חלב וזאת מלך נמי לקין דה"ל משמע דמיידי קרא דכל חלב¹ מדקאמר אין לי אלא כל שישנו טעום ישנו ליה למימר לרבי יוחנן הלכה כרבי שמעון ולרבי לקיט כרבנן ועוד דרבי יוחנן גופיה קאמר גמרא פסק שלשה מינין (דף לה) ופרק אלו עוצרין (דף מג) כל איסורים שבמורה אין להם מלמד לטעום אסור חוץ מלמדי יורד כו' וא"י חיי שיעור לקי צדוקי למה לי ואומר רבי ללא קושא הוא דלכוהו כרבנן סבירא לכו מדלא שני ליה ריש לקיש הכא ה"ל כרבי שמעון ולא דלמדי כרבנן אלא ע"כ הכא לענין איסורא דקרא דכל חלב לא מיידי אלא אסור בעלמא ובסוף פרק גיד הנשה (דף קג) ע"י ר' יוחנן שיעור שלם למלקות דלמדין הכא אבד מן הדין שחלקו מנחוק פטור מפנייה בתוך פיו רבי יוחנן אמר חייב הרי נהנה גרונו בעיות כו' מיהו קשה לה"ר אלתן דמאי שני דהכל לא יליף מכל חלב אלא איסור אזהרה בעלמא ולא מלקות ואילו נפסקים צפרק אלו עוצרין (דף מג) יליף מכל מתמנה לא תחללו דגן גמור ע"י עבריות וקושא עניניה עלאו דמאי שני כל מתמנה לא תחללו מכל חלב לא תחללו ויש לתקן בדרשות כו': דאי פיקא בדתך דאורייתא כו' ספיקא הוא איצטרוף קרא ארביי ספיקא. נראה דהוה מני לדיק איפכא דשנמא אי חיי שיעור קרא מן המורה עיקר אסור לחיי שיעור אלא חיי שיעור מדרבנן קרא דכל חלב לחיי אהא מיהו שמה יס להעמידו לדרשא אהתם:

תורה אור השלם

(א) נפש פי חקמא וְשִׁבְעָה קוֹל אֱלֹהִים וְהָאֵם עַד אִוְרָא אוֹ יַדְעֵ אָם לֵא יגיד וְנִשְׁאָר עֵוֹנוֹ: (ויקרא ה' א) (ב) שבת שבתון היא (ג) יקבם וענייתם את נפשתיכם חקתי עולכם: (ויקרא כ"ג א) (ד) דבר אל בני ישראל לאמור כל חלב שור וקשב ועו לא תחללו: (ויקרא כ"ג)

הגהות וציונים

(א) כתיב גבי: [צ צ"ל ואין (רש"י) וכו' בבב"א: ג] [ש להוסיף או (בארות המים): ד צ"ל וכשיקרע (בארות המים): ה] [ש להוסיף מצי (בארות המים): ו צ"ל סמיכת שלמים (נזיר יוסף): ז] [ע בדבור שאח"כ שבתו הוכחה לזה: ח] גי שיה יצחק חלב דאין בה לאוה"ו א"א מקרא הא שבע וכו': ט] השיח יצחק מוסף צענין מ"קו"ת:

רבינו חננאל

אלא האוכל והשותה והעושה מלאכה בלבד וכיון דאמר חצי שיעור אסור מדרבנן אבל איסורא דאורייתא לית ביה. אקשינן עלה מהא דתנן בשבועות שביעות העדות אין נוהגת אלא בראויין להעיד והוינן בה למעוטי מאי. רב פפא אמר למעוטי מלך כדכתיב בית דוד דינו לבקר משפט. ואין עד נעשה דין. רב אחא בר יעקב אמר למעוטי משחק בקוביא. והא משחק בקוביא מדאורייתא הוא ראי ורבנן גורו ביה ואע"ג

אלא האוכל והשותה והעושה מלאכה בלבד וכיון דאמר חצי שיעור אסור מדרבנן אבל איסורא דאורייתא לית ביה. אקשינן עלה מהא דתנן בשבועות שביעות העדות אין נוהגת אלא בראויין להעיד והוינן בה למעוטי מאי. רב פפא אמר למעוטי מלך כדכתיב בית דוד דינו לבקר משפט. ואין עד נעשה דין. רב אחא בר יעקב אמר למעוטי משחק בקוביא. והא משחק בקוביא מדאורייתא הוא ראי ורבנן גורו ביה ואע"ג

ק"ו דלון לך הנערה שלח יהיה מקלבל העלם וכחצנו צמקוס
 אחר נהגיו לישב קטני הגאון מהרים צנענו למיל למיץ מקלבל
 מימי מהצנעה זה כתר ולא מהצנעה גופי דכל הנערה מקלבל
 וכחצנו דה תליל ג"כ אי יש שצנ עלים דלח לים מקלבל וזוי
 כנעין ואיכ שפיר מקשה והלא מעל המוקי דליו ליה מלי
 לתקשה דיל דהי השמחה לבני עלים ומיי ומקוס לים ומיה פטור
 ממעילה ואילו יולא למולין . אונס לפ"ו קשה ומה צין זה לעלה
 וזיל דכאן מהני פדיון והוי דסילימ וסיל זה הוי כנעין . איכ אין
 כאן השמחה וטוב קטיא והלא מעל המוקי דליו חייב ומקוס לים
 כיון שיש שצנ עלים הוי כנעין וכמיץ לעיל . וממציפ מקשה אי
 הוי כנעין ויש לו פדיון והויל דבר סילימ וז"ל וליק ומה צין זו
 לעלה דהקשה אפי' בחלק ל"ב קט"ו והלא מעל המוקי ולי ספי
 כאינו צנעין והוי השמחה ומיי ומקוס לא השמחה וסיל מימי מלקוח
 שוגבין פטור מהשלושין ותמקוס שאין קרן אין קרין ואילו י"ל
 למולין ולא קט"ו והלא מעל המוקי . טוב קט"ו כיון דמקשה לתיני
 צנעין אין לו פדיון דכדרי הרש צנענר ז' ולי דסילימ ובל תות
 קט"ו ומה צין זו לעלה . הה לפולל כלה צנעה :

(ח) ועכ"פ הגה שיעור הרבה פוסקים דליץ איסור דלח
 חנענן רק צנעה דרך השמחה אבל לא צנעה
 לנודק חיקון ח"כ לצנעה הפוסקים דנעני כקדון לכאורה י"ל שמוח
 למחוק שלח אוחיות השם ולכחז מוחרם . אך חלילה לעשות כן
 דהרבה פוסקים אוקרים למחוק אף לנודק חיקון . עיין מש"כ וז"ל
 אפרים . וכפי לנעין חשש שלא כקדון דכדרי כחצני דכדרי דנענר אף
 אם כחצנ שלא כקדון על כן חלילה לעשות שום דבר נגד אוחיות
 ואף לא הצנעה קולומם שהצנעין אוקר העצרת קולומם וכן הרבה
 ראשונים :

(ט) ובגוה שאלחנו אי צנעין צמס כקדון חנה מלשון הרע
 איח ס"ס ל"ב ונזאר דנעני כקדון שפירי כחצנ ולא יעשה
 הקשרים אלא לאחר שנעשה השין ומפילין ואח"כ יעשה הדלם ואח"כ
 היוד כקדון אוחיות השם והוי ונזאר דנעס צני כקדון וזי זה
 יתן לעשות דוד כגד ומשנעוה לטון הרמ"ח . ונזאר חקוק טהור
 לדברי הרמ"ח הוא מלשון הזהר הקדוש פרשם ויקרא דמקונע שם
 דנעני כקדון . ע"כ לכחמילה ודאי צני כקדון כחצנעוה לטון
 הרמ"ח ומ"ו דנענר כקר דכחמה וזכחא אשכחן דמטה הכי וזי
 אשדך לים כן זה כדלמדין נזולת חלילה ככחמדין ד' מיצ ע"ז .
 ועיין ממחוס ס"ח ע"ז איצ"י דלא אישנענא צנעין אי שתי הלחם
 ומסירן שלא כקדון וק"ל"ע למה צני כקדון כיון דלא כחצנ קדח
 לעכב כדכתיב צנערת י"כ :

(י) והנה צנען הרב דש"ד מוחר למחוק כדלמדין צנענעוה
 ליה ליע למה עדיף מוח"ס דהרי חיי לאלמרופי
 דאם יוסף י' יהיה כל השם צקדושה ואח"כ מוחר למחוק ח"י השם
 וז"ל לפי"ש הפ"ו י"ד ס"י ס"ב דפירוש חיי לאלמרופי היא שעתה
 אבל ח"ש ואם יאכל עוד צכא"פ מוח"ס . הה ל"ש הכא דלף דקדום
 מוחיק חיי לאלמרופי לאחר המוחיק ליה לאלמרופי ומא"כ צכא"פ
 אף לאחר האכילה חיי לאלמרופי צכא"פ . ויש לחלק עוד דזה דומה
 למה שמוחר לעגול ז' אמות צ"ה ואילו איסור ומקוס חיי לאלמרופי
 ועטס הדבר כראה לי לני"ש הר"ן פ' כלל גדול דד' אמות חצות
 כרשותו . ויותר מוד' אמות חצות כמוליא ומשום לרשות . וענשה
 צפחות מוד' אמות לים שום הולאה כי סכל צנערת אחר . והיה
 הכא לנע"ע לא החמיל שום קדושה ועיקר קדושה חלה צנען שכותב
 היוד . וענה ל"ה אף ח"ש :

דנה שיעור זקני הח"ל ס' פ"ו דח"ט אינו איסור מ"ה רק
 צוויי דלכילה וצשאר איסורי מורה כגון צנער אחר
 צביר או צביקור שצנ אינו איסור מן המורה . ובמ"ס צביקור שצנ
 כצד הקשה צמ"ל פ' ח"י דצנען מרש"י שצנ ע"ד שכתב דח"ט איסור
 מן המורה . אונס צשאר איסורין לא סבירנו גדולי המחורים
 אונס לדעתו יש ראי' גדולה לדברי החכם לצי . הקדום כאלמר דמסנא
 אין רחיה לטאר איסורים דנח"ב פ' אחי מנזאר אין לי אלא מלאכה
 שחי"בין ע"י כרת מלאכה שאין חייבין ע"י כרת מניין שלא יכתב
 אוח אחד שלא יארג חוט אחד וכו' ח"ל וכל מלאכה ריבה וכיון
 דביוה"כ איכא קדח מיוחד מ"ה צצנח ח"ט איסור מן המורה דליפין
 מוה"כ ובטאר איסורים לא ילפינן ומא"כ כרת . ודוקא צביקור
 חכילה דסייד קצרת חיי לאלמרופי ואח"כ כמ"ס הח"ל ילפינן ומח"ל
 אף דנח"ב איכא כרת כמ"ס חוס' יומא . ומא"כ צביקור דלי"ש
 אחטב"י לא ילפינן ומשוה"כ . וכ"ל דהה עטס הירושלמי דהיינו
 דירושלמי סובר דלף ר"ל דלח דר"ש כל אף לאיסורא צנענא ומה
 לירי' ח"ט מוחר מ"ה וכל דר"ש כעין שחילקו הסופ' במנחות
 י"א ד"ה ר"ש . וכחצנו דר"י אה לא דר"ש ואלא דר"ש ויה"ל ל"ל לא
 ומה פליג ר"ל וצ"ה וצ"ה כחצנ וכל . וצ"ס דילן קאי אלאכ"ס .
 דר"ש וכל . ועיין פ"ו פתיחה לה' שצנ הרגיש שם צנען דכצנח כחצנ
 כל מלאכה ומ"ה ח"ט איסור מן המורה . והפלה שם מוחר נעלמו
 דברי הח"כ ח"ל . וגם מ"ס שם דהה עוקר מה מוח"ס איסור מורה
 יש וכן כחצנ הפ"י ר"ש שצנ . הגה לפנינו דברי החוס' עירובין ל"ג
 ד"ה

ואכסן אינו עוקש איסור דליו ידע אם עורה . ומה כ"ל דר'
 ימועאל דר"ש קדח ונקמה על העקבות שיפקדו צנענא ל"ב והקשה
 ר"ע איכ כל העקבות יסורו . וז"ל למה לא חש ר' ימועאל לקטיא
 זו וז"ל דצנעה קריא דרש"ק לא חנענן כן ע"י ח"ה דאוקר הא
 גרמא שרי ואונס ר"י לא דר"ש קדח דלח חנענן למחיקת השם
 ולחמ"ס חנצנ כיון שכחז רש"י צמח"ס והיא מקפרי אלא לא
 נחמו צנענתימ"ס ליחצנ הנ"ח ע"י . ולירי' י"ל גרמא אוקר דלח
 מוחס מקדח ומיה לא חש למה שכל העקבות יפקדו שלא יעשו
 איסור לגרום מחיקה חס הערה יקרה ומה לא משעה לזה דס"ל
 גרמא מוחר חה להני' צנענא דר"י ס"ל סך דר"ש דונקמה . אונס
 לשיטת רב שאי הג"ל כיון יחזר דברי הגמ' דקאמרה חנה שחקה
 דליח איסור כלל צמחיקה צנענא טלח לנודק מחיקה אן לאחו
 חכ"ל"ס אחר . ותמקוס אחר כחצני קטיא גדולה לי צניעות ל"ו
 אלא דכשא מעוברת חצירו דו"ל"ח צנען ואפי' כהן וכחצנו החוס'
 דיה ולא קחצי צחי' השני דהיכא דקייא לה ונקמרה כיון דאוקרה
 מדלוריית"ח ל"ב גם וקטיא לי דל"כ מה העולה חכמים צחיקתן שיגרש
 והי הוא יקח"ל לא וסוקר וזו לא ילערך לנערה . ולהכ"ל ד"ש
 צנען ומקוס מחיקה השם כיחא דליח שפחוס איסור מחיקה השם
 חז"ק :

(י) וכאמת צנען הרב שכתבו הראשונים דאיסור
 דלח חנענן כן היא דוקא צנענא דרך
 השמחה יש לצנען דליח אף ומני צמחוס כ"צ כגון צניעלו
 צנע"י הקדש והאחר"י מלא חנענן והרי שם ליה דך השמחה
 שפיר צקל חכ"ל צנען . וכבר הרגיש צנען הפ"ו צכא"פ
 כ"י קריא צנען . אף צנענא ל"ק דשם כיון שצ"ל איסור
 הגאה הוי דך השמחה . וצנען מוח"ס ק"י החוס' שם דליח"ס ח"ד
 צנע"י"ל ודנע"י ל"ק מ"י . דממציפ צנענא חכילה כיון דקיי"ל אין
 שצנ עלים צנענ"ל . ואין איסור צנענ"ל רק מרצנן כדלח"ס צנע'
 פסקים ע"ה וז"ל אף צנען ל"ה רק מרצנן אינו חייב על חכילה
 ומקוס ח"ד צנע"י . ואי אפשר למייצ רק על הצקול דלח כחנה
 ומע"ס שמוחק צנע"ל . וממציפ חס כוחו להקטות העל"ס אי חנה
 ומייצ ומקוס מעילה דוחיק פטור צמקדש . דוקא צנע"י להטות
 חייב ותייה כוחו להקטות ולהטות זה איח דלח ח"ה להטות אין
 כאן השמחה מה צנען לנע"י . ועיין דברי ר"י שסורא צריצ"ח
 שכתב צנע"י ק"י החוס' דליו חייב ומקוס מעילה רק היכא דרולח
 האקדש מוחר להטות אבל כאן גם לולא תקדש הוי איסורי הגאה
 דרביי מחוסין דרביי אובל חתן של הקדש צנענר מעל אף דרולח
 ההקדש הוי איסור הגאה . ואולי כוחו כיון דאיסור צנענא לא
 אפקדי" להקדש כדלח"ס צנע"ס כ"ע ולא חנענן כן ודנע"י :

(י) ועיין צנע"ס כ"ז ע"ב ומקשה שם צנע"י שחיקו צנע"י
 הקדש וכי מה צין זו לעלה ח"ל הכי השמחה ערלה
 צנע"י צנע"ס הקדש אפי' בחלק לא צנע"ל חלח אי קט"ו ליה הא
 קטיא ליה והלא מעל המוקי . דלשון אי קטיא ליה חנענן דח"ס
 קטיא רחשנה וצח"ס ח"ה קטיא אחרת וצדק פלפול יש לצדק דהיי
 ומקשה דהנה צנען דונקמה והלא מעל המוקי יש להקשות לומ"ד חייבי
 מלקוח שוגבין פטורין מהשלושין ול"ע דליח אף משמחה מעילה והלא
 ח"ד צנע"י צנע"י צנע"י חייבי מלקוח שוגבין ותמקוס שאין קרן
 אין חנענן ואונס . וז"ל דהיי מנז"ח"כ כמו שכתבו החוס' פסקים כ"ע
 ולפ"ו דוקא כשאין איסור אחר מוערב צו אכל כשאיסור אחר מוערב
 צו כגון צשורף עלי הקדש דחייב מלקוח ומקוס לים אינו לוקה
 ונעלס איכ מלי ומקשה והלא מעל המוקי . והלא אף שצנען פטור .
 מנעטס מחש"פ דילמח ס"ל כ"ל" צנען ומקוס שאין קרן וכו' וז"ל
 כיון דליח דרך השמחה אינו חייב ומקוס לא חנענן . אונס י"ל זה
 חליח חס יש שצנ עלים צנען והוי כנעין או לא . דלח אין שצנ
 עלים וליח צנען הוא עכ"פ משמחה עלים ומה שהיה חיקון לבני
 ד"ה ל"ע לענין חוב דל"ח וכן כחצנ הפ"ו ס"י קריא דמה שהיה
 מיקון לבני ד"ה ל"ו . אונס חס יש שצנ עלים צנען והוי כנעין
 אינו חייב ומקוס ל"ה [ורא"י צנע"י לבנע"י זלח מנ"ק ק"ח ע"ב
 ח"ה שהחלקו אחר צנע"י דלח יש שצנ סנ"ס צנע"י ל"ה הצנעה
 לבני סנ"ס] ונענה כיון דברי הגמורא . דכבר הקשו צנע"י שחי'
 הקדש אפי' בחלק ל"ב דהיי זה ונעטס ש"ס לו פדיון ולפ"ו ח"ה
 צפ"צ דנענר שני דהיכא שכתב חנענן צנע"י כיון שאינו צנע"י ל"ו
 פדיון איכ צנען דהיי אינו צנע"י ל"ו פדיון ולי"ו ונאח"י ל"ב
 עיין צנענעוה יעקב ה' יוס"כ ובצחי מלוח"ס חק"י ח' וז"ל דכיון
 דהקדש ל"ע יש שצנ עלים צנען דנענעוה דנ"ד ל"ה יש שצנ ע"ב
 דהפ"י מהשולחנ' ומקוסו הנצדק כמ"ס החוס' ובהקדש אפרין איסור
 עיין מחש"פ ח"ה כיון דש שצנ עלים צנען ח"ה כנעין ונע"י
 פדיון (ומ"ס האצני מלוח"ס הגע על עמ"ק חס אחר צנע"י שכל
 הקדש וחל"ל ח"ה חכ"ר ח"ה הגע ומוחר הרי אין חילול הקדש
 אלא מנח"ל והנהגה והיי מ"ו מעיקר עמוד צביקורו והיי ח"ה
 צביקור לא חס"ר דסם אינו מוחלל הגבר רק חכ"ר . ומא"כ חס
 יחלל הגבר וינח"י שם שצנ צנע"י ונעטס צקדושה ונע"י חילול וצח"ס
 זה חליח חס חכ"ר מדלוריית"ח או לא דר"ק) ועכ"פ להנה"ק
 דס"ל זה הוי כנעין . איכ ל"ה דך השמחה ועיין צ"ה שצנ

אלו תפלין שבראש. עין רע"מ עקב רע"ד.
(מצפ"א)

אמר להם הקב"ה. נמדד ר"י פי"ד.
(יב"ט)

א"ל רב אחא בריה דרבא רבא לרב אשי כו' ע"י ר"ש סנהדרין פ' השקפין ור"ש חולין מ"ט שכנז דרב אחא ברי' דרבא היה קומנו, ו"ע. וע"ע יומא לז ב, כה ב, וסנה לז ב, גז ב, עירובין מג א, מנחות לח ב, פסחים קג ב, ע"ז לג א, וע"י סדר הדורות אות א' [ערך ר' אחא].
(מהרש"ם)

רש"י. ד"ה כי כסלא לאוגיא. כסלא היא תלם של מענה המוקפת סביב סביב את תל האוגיא. נ"ב וע"י רש"י חולין מא' א' עונה גומא כמו עוגיות לגפנים.
(מג"ה)

ד"ה ולימלי עיניה. כל לשון נתינה בעין קרויה לישון גמרא לשון מילוי. ע"י רש"י (שנ"ג י: ד"ה ומלי ל"י כוחלא, נתן לו סביב עיניו, וכן לשון כמלמוד ע"ש.
(מהרצ"ח)

ד"ה אשר כו'. ודברי. היינו בלימוד קראי וכן קולאו גמרא נאה ברכה. מכאן ראה למ"ס קלו"ר ש"ה דף פ"ב דמנוה בלימוד לומר אלמי בהיול. דל"ג כמ"ס הע"ז ר"ס מרכ"ב פ"א, וזכאל"ס ר"טו"ו ס"ק ה' דרש"י. ואיתא שם דלמן דרך כבוד לומר אלו"ס אל"ה השם, ואל"ס בלימוד נמשנה וגמרא נוסח ברכות אסור לומר אלמי רק השם, ע"י מ"א רט"ו ה' ומתקיים השקל שם, ו"ל כסוגיא לקמן י"א ע"ב וטע ע"ב.
(רא"ב)

ד"ה נצב בעדה כו'. משעריא משמע. ונ"ב רש"י דרש"י נחמה כו' המדרש רנה בריש פ' וירא א"ר חגי גס ר' יתחק עומד אין כתיב כאן אל"ה נצב אטימיה כמה דמיחא ונצב על האור עכ"ל, וע"ש נמנעות כהונה בשם הערוך.
(מרא"ב)

תוספות. ד"ה המתפלל עד שגמרו תפלתו. נ"ב ז"ל עד שגמר התפלה, וכן הוא במגלה אבות. נ"ב סי' ג' ע"ב.
(רי"ש טרבו"ב)

ד"ה חזר. אבל בספר ברוב נכתבין כו'. לא ידענא מאי נ"מ. ולי נראה נמעשה ודאי אין חילוק בין חד לתרי, ששיעור שחלל נכתב בספר ויהא ששניו בציטות וכל מעשיך דייקא, אבל נמעשה ודבור הוא דליכא בין חד ומרי, דמרי מתכנן מליבו דייקא, היינו דבור, וכדכתיב נמי קרא או נדבור יראי ה' וגו' ויקשב ה', ור"ל המעשה הטובה בלבד גם היא נכתבת בספר הזכרונות. כדמפרש ואזיל מאי ולחושבי שמו, שאפילו נחנן ולא עשה למנוה שמעש עשונה כו', וסנהדרין אריש"ה דקרא דמיירי נמעשה דבור. ע"י שנועזו ידיו וירא ה' ומדברים ה' וז"ע א"ך לעשות מלוה, (וכן הוא בכולא תלמודא דבור מהעשה קרי ליה, כמו המעשה בעבודה קדשית), וזו אפילו נחנן אחד מהם ולא עשה מעלן עשה כאלו עשה, כדמפרש ר' האי קרייה מעשה, וכתב בספר. משא"ל. נחז דל"ג מתכנן מליבו, היינו דבריו שדבר ותשב לעשות מלוה ולא הוליהא לפועל אפי' שיהא אנוס, דבורו ומתעשה ה' או נחשד להכתב בספר זכרונות. שאינו עשוי אל"ה למעשה טובה דריש, דפי"ס וכו' וכו' (ול"ג סגי נמי לית בהו דבר דמיחא ליה מעשה) הלך הקב"ה מפרש למעשה, וכוון הדבור.
(יב"ט)

ד"ה אלו. ותימיה משבת כו' ועוד כו'. ומשום הש"ן שצמחים לחוד לא שייך לקרוא שם ה'. כיון דה"ד והיו"ד אינן חובה.
(דאמ"ה)

בא"ד. ולא מפיק רצונות מתורת ה' בפי"ד. והר"ן נכנסת שנת פ' נמה אשה (דגס שם דף סג ע"א כ' המוספות כמו ה"ל) כ' ד"מ"מ כיון דל"ג וה"ד נכתיבה כמו תורת ה'.
(ג' מהרש"א)

בא"ד. וע"ע נרש"י שנת כ"ג ע"ב ד"ה ש"ן.
(רא"ב)

ד"ה אחורי בהכ"נ. ע"ב נראה. נ"ב ע"ן מוס' עירובין יח ד"ה ולא, וע"ן במהרה"א שכנז דמות רש"י אחורי ה"ל"ג וכו' וכו' חתום' אמנם בלמה שיטת רש"י כמ"ס התי"ש שם כיון דהופך פניו לחומו כותל שחצורו מתפללין לא ימחא ככופר ועד"ף מלחפולל לאחורו ד' שחצורו מתפללין וה"י מחזורי, וכו' ר"י הוקן ע"ן תרי"ו וכ"כ נש"ג נהדי"ג בשם רש"י לשי' ר"י ע"ש.
(רי"ש טרבו"ב)

ד"ה ו ע"ב

גמרא. אמר רבין כו' א"ר יצחק. בילקוט ישעיה שנה ע"ש רבין כו' אמר רב חסדא, וכן משמע מדל"ג אמר כלן ואמר.
(יב"ט)

ואין נוגה לו. ע"י נרש"י פ' כי תל"ג (רפ"ב) דפי"כ"ה נקרא אש נוגה, ולכן מי של"ג בא לפיכ"כ אין נוגה לו.
(מצפ"א)

ואין נוגה לו אם לדבר מצוה הלך נוגה לו. ע"י ז"ר סוף פ' למ ופניו כאן.
(מרא"ב)

ואין נוגה לו, אם לדבר מצוה נוגה לו. יוטעם הדגש ע"פ מ"ר ס"פ נה, כ"מ שאמא יוטעם (משמעומו) הו, יעו"ש. וגם כאן דריש מינת "אין" דמשמעה גם "יש". היינו נצ"ס הלך לדרך מלוה.
(דאמ"ה)

א"ר יוחנן. ילקוט [ישעיה שלה].
(יב"ט)

בשעה שהקב"ה בא בהכ"נ ולא מצא בה עשרה מיד. כלומר של"ג מלא"ס מיד סמוך לפילתו לפיכ"כ, וע"י תשו' רשב"א.
(יב"ט)

בשעה שהקב"ה כו' מיד הוא כוונס שנאמר כו'. ע"י תשו' רשב"א ח"א סי' נ'.
(מהרש"ם)

ולא מצא עשרה. ע"ן רש"י מגילה ג ע"ב, וע"ש ה' ע"א ד"ה עשרה, וע"ן סנהדרין ז ע"ב ד"ה ועשרה.
(מא"י)

קראתי ואין עונה. וספיה דקרא קרה ידי מפתח כללקמן ריש דף ט פדה בשלו"ס נכ"ס אמר הקב"ה וכו'.
(מרא"ב)

כל הקובע מקום. בירושלמי פ"ד ה"ד מפיך ליה מקרא אחרינא ויהי דוד כו' אשר השמחה שם לא נאמר אל"ה ישמחה. והבגלי לטעמיה סנהדרין (קז). דמפרש לקרא זה לענין ע"ז שנקש לעבוד ולא עבד, ע"כ נאמר ישמחה שנקש ולא עשה כן.
(יב"ט)

וכשמת אומרים עליו הי עניו הי סודר. נ"ב ע"י ז"ל, ולי נראה יהיה להם הספד שהיה מיוחד לנדיקים והיה מתחיל הי סודר הי עניו וע"י (סנהדרין י"א. וסוטה מא'): וכן מלינו במקרא שהיה להם קינה מיוחדת אשר מתחלה הימה בלשון הו' אחי והו' אחות (ירמיהו כב) לא יספדו לו הו' אחי והו' אחות לא יספדו לו הו' אחי והו' אחות, וכן מלינו (מלכים א' ג) ויניחו את נבלתו בקברו ויספדו עליו הו' אחי, היינו הקינה הידועה אשר מתחלה בציטות הללו.
(מהרצ"ח)

ואין עמידה אלא תפלה. נמד"ר פ"ב, מתמונה וירא, ובירושלמי פ"ד ה"א, ושם מוכיח מזה דתקן תפלת שחרית כללקמן וקאי עמד על הנת ששהכ"ס, ולמ"ס פה קאי עמד על עת הקודם לוה, ומה דקשה א"ך מוכח דתקן תפלת שחרית ע"י יעד ח"ב מ"א כו'.
(יב"ט)

שנאמר ויעמוד פנחס ויפלל. ע"י בצור זרוע ה"ל תפלה סי' ק"ה שהקשה משנהדרין מד ע"א ופ"ב ע"ב ושנת נה ע"ב דויפלל אינו לשון תפלה.
(מהרש"ם)

א"ר חלבו. ילקוט הושע, ושם איתא בדפניך מונח והוא ר"ה.
(יב"ט)

וא"ר חלבו כו' כ"ל, [ע"ן ח"א וז"ל].
(תוכחת מנוח)

היוצא מביהכ"נ אל יפסיע פס"ג. ע"ן הטעם בנרש"י. וא"מ מ"ד ל"א אל"ה למיפק אל"ה למיעל כו', דפשיטא, וגם ר"ה גופי' אמר היוצא דוקא. אמנם בירושלמי מתווכח טעם שם שכל פסיעות. ולפי"ז יתא' דהו"א דגס למיעל ילך לאע"י משום ש"כ, ואדרבה כ"ש הוא. ליה מניח הפסוק נדרפה כו'.
(דאמ"ה)

אפילו בשבת. ע"ן נרש"י שנת קט ע"ב, וע"ש קמו ע"א נרש"י ד"ה קמללל.
(מא"י)

אגרא דפרקא וכו' אגרא דכלה וכו'. לפי שהמנוה עממה אין שחרה צעוה"ו, שכל מלוה נהאי עממה ליה [קדושין לו:], הויה לעשותם וכו' [עירובין כב]. אמנם מ"ס אגרא דשמעמח סגרא, אע"ג דת"מ הוא מדברים שאוכל פירותיהם צעוה"ו וכו', ה"פ סגרא עממה היא אגרא מיד, שאין הנאה רבה ממנה, שמהם ושעשועו לנפש ושמועה טובה שאדם משיג בה סגרא שכלית, מדען עמם הסכה המדען דבר לאשורו. ואגרא דשמעמח דקתא, ודאי פירושו שאינו מקבל שכל התענית צעוה"ו, אלא עלו הדקה נשכר גם צעוה"ו שגם היא מהדברים שאוכל פירותיהם צעוה"ו כמ"ס אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם כו'.
(יב"ט)

אגרא דבי טמיה. נ"ב פ' ב"מ הקבדות שיש שם עלמות מחים נקרא צי טמיה, כלומר בית עלמות, כמו שחיק טמיה, כלומר צימת הקבדות כשקובר ממו או מתאווין על ממו ידום מלהרבה

אחר מדומיו של הקב"ה כענין ודום אהרן, ובערוך עקב טס אגרא דצי טמיה שמיקומה, פי' אל"ה ויאלא צלמ"ב"ח ואלנ"ב"ס.
(תוכחת מנוח)

אמר ר"ה כל המתפלל אחורי בהכ"נ כו'. נ"ב צ"ב צ"ד"ף ור"ש"ג הגי' א"ר תלבו אר"ה.
(מג"ה)

אר"ה. ילקוט מהל"ס חרנו, ושם איתא א"ר תלבו אר"ה, וכן משמע דכולהו שמעתתא דר' תלבו אר"ה וינהו, ובירושלמי פ"ה ה"א ע"ש מונח והוא ר"ה.
(יב"ט)

אחורי בה"כ. ע"ן לעיל ה' ע"ב ד"ה כל ונרש"י שם, לקמן ל ע"א ד"ה היה, וע"ש סא ע"א וע"ב, ועירובין יח ע"ב ד"ה ולא אחורי, נ"ב כ"ה ע"א ד"ה ואל"ה השמים, בכורות כה ע"ב ד"ה מיערל.
(מא"י)

טייעא. נ"ב ע"ב ע"ב ד"ה טיעא, חולין לט ע"ב טיעא.
(מא"י)

מאי ברוב. נ"ב ע"י תוס' (ע"ז י: י: ד"ה הנוגע, שיהא נצ"ס המרגום כרוס זלות, כעלוקה דמלל"ן דלמא דלינטי ע"ש.
(מהרצ"ח)

ר' אבי ו' אסי דאמרי תרווייהו כו'. נ"ב נ"מ ע"ה כ'.
(מג"ה, רא"ב)

וא"ר חלבו אר"ה לעולם וכו'. אג"כ פ"ט, ילקוט מ"א רטו.
(יב"ט)

יהא אדם זהיר בתפלת המנחה. ע"ן מוס' פסחים קו ע"א ד"ה אמוך.
(גבוש, רא"ב)

יהא אדם זהיר בתפלת המנחה. לקמן ט עב, פסחים קו ע"א ד"ה סמוך למנחה, סנהדרין פט ע"ב ד"ה אליהו.
(מא"י)

שלא יאמרו מעשה כשפים הם. ע"י כמות אור פ' ואל"ה אות ג'.
(מהרש"ם)

וא"ר חלבו אר"ה כל הנהגה. ילקוט יתרו רפ"ג, דיימה רעו, ובג' המקומות ליחא אר"ה, ונראה דנענועת נשמת שם דכחל כולוה מימרות דא"ר תלבו אר"ה וינהו.
(יב"ט)

כל הנהגה מסעודת חתן ואינו משמחו כו'. ע"י תשו' בצ"ר שצ"ט סי' נ'.
(מהרש"ם)

אותן קולות דקודם מתן תורה הוו. ע"י רש"י ומוס' יצמנות קא ה' ג"כ זקני הקונים ידו"ק.
(מהרש"ם)

כל אדם שיש בו יריש דבריו נשמעים. נראה בירא' לאו ברשיעי עסקינן, הלא הכותב [משלי כג, טו] צווח בזונו כקול אל חדבר וגו' ואומר [שם ט, ט] אל תוכח לך, ואומר [שם כט, טו] דברים לא יוסר עבד וגו', ואומר הנביא [ישעיה נט, טו] וסר מרע משתולל, וכהנה רבות, ומן ע"ן קוטין [שם] וירא' מ"א ימאסו. וגיבאי אמת ויכוחו, הלא לאינו שומע אין להם, ולא דוקא דברי מורה משמעי, אלא כך תפרשהו, דבריו שנבקש מה' נשמעים למעלה, שהל"ך גזוז ועושים לו רעונו, מן השמים מומנים כלבבו הישר את ה'.
(יב"ט)

כל אדם שיש בו. בילקוט סוף קהלת, וגם שם ליחא אר"ה, ועמ"ש [ומדרש קה"ר נסופו ובירושלמי פ"ב ה"ח טס דברי אבוה דשמואל בתוך הספדו על ר' לוי בר קיסו].
(יב"ט)

שמעון כן צואי אומר ואמרי לה שמעון ב"ז אומר כל העולם כו'. ע"י לקמן נח א' נ"ז וראה כו'.
(מא"י)

וא"ר חלבו אר"ה כל שידוע. ילקוט ישעיה רמז ושם ליחא א"ר תלבו והוא ט"ס.
(יב"ט)

הנותן שלום. ע"ן נרש"י ב"ק עג ע"ב ד"ה כדי וצמוס ד"ה כ'.
(מא"י)

ואם נתן לו ולא החזיר. [ב"ק עג ב'] תוס' ד"ה כ'.
(גבוש)

שנאמר ואתם וגו' גדלת העני. יש לפרש מינת "העני" לשון עניית דבור וחזרה שלום.
(יב"ט)

רש"י. ד"ה אגרא דשמעתתא. שהוא יגע וטורח. וע"ן פכ"ש שנת דף סג ד"ה למימנין.
(מצפ"א)

ד"ה לראשנו. להיות נושה בנו כו'. נ"ב ע"י ז"מ ע"ה ד' דמנואר שם דדברי ר"א ור"א לענין נושה אמורים.
(מג"ה)

דף ז ע"א

גמרא. א"ר יוחנן משום ר' יוסי. בשלשן סודות דף נב העתיק משום ר' יוסי בן זמרא, וזכור שם פירושו ע"ד סוד.
(מצפ"א)

א"ר יוחנן משום ר' יוסי. ילקוט ישעיה שמו.
(יב"ט)

מאי מצלי אמר מר זוטרא בר טוביה. כ"ל.
(מצפ"א)

מאי מצלי וכו' י"ה"ר מלפני שיכבשו רחמי וכו'. נ"ב להיות כי לניק מושל בירחא אלהים, והכל מדי שמים חוץ מירחא שמים, א"כ אין צד הקב"ה לנצוה כעמו על פי הד"ן אלא אין ישראל ואל"ה ורש"ן לך, וא"כ הדבר לך"ך תפלה מאמר שאינו צדו. ו"ש ומי ויהי נצ"ס זה וגו', בלשון תפלה וכו'. כ"כ הרמ"א בתורת העולה ח"ג סוף פ"ב.
(רי"ב רשבו"ג)

א"ר ישמעאל בן אלישע פתח אהא נכנסתי להקטיר כו'. ע"י גיטין (נח). ומרש"ס ש"ף שם בזה, והב"ל ממוס' יצמות (קד). דמרי ר"י בן אלישע הוה ועמוס' ר"י המסיר ברכות (יז) בזה.
(מהרש"ם)

להקטיר סגור לפני ולפנים. היינו צוה"כ אחת בשנה, והוא רבי ישמעאל כהן גדול אחד מעשרה רבוי מלכות, ולאו היינו רבי ישמעאל בן אלישע שפדחו ריב"ז [גיטין נח], והוא אמנם שקלא והטעו [שנת יב].
(יב"ט)

וראיתי אכתריאל. הא נאספקלירא שאינה מאירה ודאי, דו"ק ומשכח.
(יב"ט)

שלא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך. ס"א אמר ר' תינאל ח"א דקדוקין סופרים אמר ר' אלעזר אמר ר"ח, לעולם אל תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך דהרי שני גדולי הדור ברכוס צ' הדיוטים ונקיימה בזה ברכתם ואלו הי דוד ודניאל ד' דבריה ארוהי הדיקו דכתיב ואלמה ארוהי אל המלך ה' אליהן ילך דניאל דבריה דריוש מלכא דכתיב אלהך די אמת פלח ליה נמלירא הוא שיצוניך.
(תוכחת מנוח)

וקמ"ל שאל תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך. [ושמעת מפי מר אצל הרב המופלג בקו"י וכו' המנוח מוס' ישראל משה הכהן ולנה"ה ששטע מפי הרב הגאון הזד"ק מוה' יתחק ספרוויט ז"ל הג"ל, שהעיר לנחמה תמוה דמאי קמ"ל ר"י בן אלישע בזה הא כבר שמעין דבר זה מדוד ודניאל כדיוט שמתרין במגילה (טו). דלעולם אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך (שם). דלעולם אל תהי ברכת שני הדיוטים ונקיימה בזה ואלו הן דוד ודניאל ע"ש, ומי הרב הגאון הג"ל דאי מהתם לא שמעין רק דאם כבר בירכו לא יהיה הברכה קל בעיניו, אבל לא שמענו שרין לבקש מהדיוט שיצ"ך אותו, אבל נמעשה דר"י בן אלישע שמענו שדל"ה הוא אפי' לבקש ממנו שיצ"ך אותו, שהרי הקב"ה כפ"ל אמר ר"י בן אלישע ישמעאל בני ברכי. וכו' משיב דברים נכוחים].
(מא"י)

וא"ר יוחנן משום ר' יוסי. לקמן [עמוד ב] אמר לה נמי משמיה דרשב"י.
(יב"ט)

וא"ר יוחנן כו' מגין. ילקוט תשא שנה.
(יב"ט)

ומי איכא ריתחא כו'. ר"ל זמן ושעה של כעס, אבל כעס מלינו הרכה כמו וימר אף ה' וכדומה, ויתחא מאי דמיבא מבנייהא, ולא מהספוק ואל זועם גופי', משום דברייהא מתושב כמה זעמו.
(דאמ"ה)

ואל זועם בכל יום. הרי אל מדת הרחמים והחכך שהרי הוא בכלל י"ג מדות של רחמים ה' ה"ה רחום ומנון, וא"ך אמר ואל זועם בכל יום, משל לאות זמן, לו בעלי חובות לגוואל דוקא ונפרע ממנו צנת אחת אל"ה מאהבו נפרע מעט מעט בכל יום ויום מעט כדי להקל עליו הפרעון, וע"ז נאמר אלהים שופט צדיק וגו', כלומר כשמתה דין צל לשפוט את הצדיק ולהפרע ממנו צנת אחת או מדת אל מתעוררות להקל מעליה הפורעניות ונפרע ממנו מעט מעט בכל יום, ומי חמור ואל זועם בכל יום, ובס' שטר אורה כתב ואל זועם כנגד המקטרגים להשקטוס.
(תוכחת מנוח)

כתביא ואל זועם בכל יום. נ"ב ע"י ז"ל"ח א"ך נוסף בלשון דמתי' על דבר המפורש בתורה, ונ"ל דמן המקרא אין ראייה דלפשר לפרש כמ"ש רד"ק דהסוה"ה ה' שופט צדיק, ואל זועם היינו נרש"י, בכל יום, דיצין הצדיק וצין האל הממונה בשל"ל זועם ואל שופטים בכל יום, אצל הצדיקים דשא"ל וכמה זעמו משמע דמפרשה על הקב"ה שהוא זועם וכוון, והוא דשאל הש"ס אח"כ עוד הפעם וכמה זעמו וכמה רגע, ע"כ ז"ל דל"ל יעד האלמורא שם מבנייהא זו ולפיכך השיב בלשון אחר. וע"י ירושלמי כאן דיש פלוגתא ח"א רגע כמימרי' וח"א אחד מה' אלפים.
(מהרצ"ח)

וכמה רגע אחד מחמשת רבוא ושמונה

לאומרו, מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח צבור והראהו למשה ואמר לו כל זמן שחוטאין ישראל לפני יעשו כסדר הזה ואני מוחל להם. ואמרו רמז לזה מן התורה מנין, ופי' ר' יוחנן בעצמו משום ר' יוסי רבו, מדכתיב ושמתים בבית תפלותי. כענין זה פי' דברי רבותינו ז"ל. עד כאן לשוננו.

זמרה שפי' ר"ח זצ"ל דיש אומרים מלאך הוא אכתריאל, ליתא להאי פירושא. דאמר ביומא [לט, ב] מעשה בשמעון הצדיק ששימש בכהונה גדולה ארבעים שנה ובשנה אחרונה אמר להם בשנה זו הוא מת אמרו לו מהיכן אתה יודע אמר להם כל שנה ושנה כשהייתי נכנס בבית המקדש, היה זקן אחד לבוש לבנים ומעוטף לבנים נכנס עמי ויוצא עמי ובשנה זו נכנס עמי ולא יצא עמי. ופריך עלה בירושלמי בפרק הוציאו לו [יומא ה, ב] בעון קמי ר' אבהו והכתיב וכל אדם לא יהיה באוהל מועד בכואו לכפר בקודש אפי' אותן שכתוב בהם ודמות פניהם פני אדם לא יהיו באוהל מועד בכואו לכפר בקודש אמר לון מאן לימא לן דהוא בר אינש אומר אני כבוד הקב"ה היה. אלמא דאין מלאכי השרת נכנסין לפנים בשעת עבודת כהן גדול:

ט

אמר ליה [ו, ב] רב יצחק לרב נחמן מאי טעמא לא אתי מר לבי כנישתא לצלויי א"ל לא יכילנא אמר ליה ניכנפיה (לי מר) [למר] בי עשרה אמר טריחא לי מילתא ולימא ליה לשליח בעידנא דמצלי צבורא ליתי ולהודיע למר א"ל מאי כולי האי. אמר ליה דאמר ר' יוחנן משום רשב"י מאי דכתיב ואני תפלותי לך ה' עת רצון אימתי עת רצון בשעה שהצבור מתפללין ר' יוסי בר' חנינא אמר מהכא כה אמר ה' בעת רצון עניתך איזהו עת רצון בשעה שהצבור מתפללין²⁹.

מדקאמר ניכנפיה (לי מר) [למר] בי עשרה, ש"מ דנכון וכשר הדבר ליראי השם ב"ה, כשהוא חולה שיכול לכונן שיבואו עשרה ויתפללו עמו. ואם הוא אדם חשוב בעירו, מביאין לו ספר תורה בביתו שיקראו בו עשרה שמתפללין עמו³⁰. דאמר בירושלמי ביומא פרק בא לו [ו, א] בכל אתר אתר אמר הלך אצל תורה, וכה את אמר מוליכין את התורה אצלם. אלא על ידי שהם בני אדם גדולים, התורה מתעלה בהם. והא תמן מובילין את התורה גבי ריש גלותא, אמר ר' יוסי בר בון תמן על ידי שזרעו של דוד משוקע שם, אינון עבדין ליה כמנהג אבהתהון. ואיתא נמי בירושלמי דסוטה [ו, א]. אם לאותם מביאים בעבור כבודם, לזה שאנוס

לפני ולפנים וראיתי אכתריאל יה ה' צבאות שהוא יושב על כסא רם ונשא אמר לי ישמעאל בני ברכני אמרתי לו יהי רצון מלפניך שיכבשו רחמיך את כעסך ויתגוללו רחמיך על מדותיך ותתנהג עם בניך במדת רחמים ותכנס עמהם לפנים משורת הדין ונענע לי ראשו מאי קמ"ל ברכת הדיוט אל תהי קלה בעיניך.

פר"ח לו גם זה פירושו כעין שפירשנו למעלה שנראה לו למשה מתוך הכבוד, כענין שנאמר [שמות לג, יג] הודיעני נא את דרכיך, אמרו רבותינו ז"ל [ר"ה יז, ב] בקבלה בידם שזה שנאמר [שמות לג, יט] וקראתי בשם ה' לפניך, נראה לו למשה מתוך כבודו של הקב"ה ל"ח כדמות שליח צבור מעוטף שיוורד לפני התיבה, שנאמר [שם לד, ו] ויעבור ה' על פניו ויקרא י"י י"י אל רחום ותנון ויצחק³¹ ויקוד משה ארצה וגו' וקרא ה' ה', אותה שעה למד סדר התפלה כאשר הראוהו מן השמים זו תפלת התענית שהראוהו להתפלל בה השרוי בדוחק.

ועוד אותה שעה שמע תפלה אחרת, קול מלפני הכבוד אומר יהי רצון מלפני שיכבשו רחמי את כעסי ויתגוללו רחמי על מדותי ואתנהג עם בני במדת רחמים ואכנס להם לפני משורת הדין, והבין משה רבינו שכך ראוי לבקש מלפני השכינה. וכך היו הדברים בידם הלכה למשה מסיני, הלא תראה כיון שראה ר' ישמעאל כהן גדול בבית קדש הקדשים כבוד אכתריאל יה ה' צבאות יושב על [כסא] רם ונשא, בראיית הלב כאשר ראה ישעיהו ומיכיהו³², שמע קול מלפני הכבוד ישמעאל בני ברכני. פי' ברכה זו היא שבח והלל כדכתיב [תהלים קג, כ] ברכו ה' מלאכיו, וכשם שאנו אומרים ברוך כבוד ה' ממקומו, וכיון שנתן ברכת שבח לפני הכבוד התפלל אותה תפלה שהיתה בידם קבלה הלכה למשה מסיני, ששמע אותה כאשר אמרנו, ופתח ואמר יהי רצון מלפניך שיכבשו רחמיך כו'.

וי"ש אומרים³³ אכתריאל מלאך הוא, ואנו לא קבלנו, אלא הכבוד הוא. ואנו מוסיפים פי' דברים שפרשנו, כי בכל התלמוד אין אומר מנין, אלא שהקדימו אותו הדבר ודברו בו ואמרו ראייה לדברים הללו מנין. לפיכך אמרנו זה שאמרנו בכאן³⁴ מנין שהקב"ה מניח תפלין אהתם קאי, כענין שנאמר וראית את אחורי מלמד שהראה לו הקב"ה כבוד ועליו תפלין ללמדו למשה קשר של תפלין ושי"ן של תפלין, ועליו אמרו מנין רמז מן הכתוב שכבוד הקב"ה מניח תפלין, ופירשו מדכתיב נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו, ש"מ עזו האמור כאן הוא רמז על תפלין, ומצינו בכמה מקומות כתיב זרוע ה'. **וכן** זה שאמרנו מנין שהקב"ה מתפלל התם קאי, בראש השנה פ"ק [יז, ב] כתיב וקראתי בשם ה' לפניך, ויעבר ה' על פניו ויקרא, א"ר יוחנן אלמלא מקרא כתוב אי אפשר

29 איזהו... מתפללין, לפנינו ליתא.

רבינו בסי' הקודם. והראיה שכתובה אצל מיכה מפורשת בכתוב בס' מלכים ב, כב יט. מ הו"ד בפי' לספר יצירה הנ"ל עמ' 22 בשם רס"ג. מא כמובא בס' הקודם. מב הגה"א במס' ברכות פ"א ס"ז. וכתב בד"מ קלה, י דמדברי הגה"א משמע דתרתני בעינן דהיינו חולה ואדם חשוב, אבל מדברי רבינו נראה דשרי לחולה אע"פ שאינו חשוב וכן לחשוב אע"פ שאינו חולה.

לו תשו' הגאונים (ליק) סי' קטז. לח בפי' ר"ח במס' ר"ה שם איתא פי' צוה למלאך להתעטף כש"ץ היוורד לפני התיבה ולכאו' אי"ז כפי' כאן. ועי' בפי' לספר יצירה לר"י אלברצלוני עמ' 33 שעמד בסתירה זו. ובתשו' הגאונים שם סי' קיז הובא בשם ר"ח כשהיה הדיבור עם משה רבינו בפסוק ויעבר, נברא מדברו של הקב"ה מלאך מעוטף כש"ץ כדי ללמדו במראית העין. לט וכפי' שהביא

להביל וריק, חבל אני מהלל על כל הנשימה שזיכני להלל על הנשימה יג).

לכו לחמו בלחמי ושהו ציין מסכתי [משלי טי הי]. י"ל ע"ד רמז כי המתקן מאכלו זוכה לצנין בית המקדש, כי העושה שולחנו מזבח לכפר עליו חלף זאת יזכה לחות בנועם ה', ותיקון השולחן הוא לראות ולבחון מפעלותיו ולהודות על עובדותיו עמו, ולמשך גם לב עניים אוכלי שולחנו כאברהם אבינו ע"ה. והנה ליחמימי ר"ת לכו חיו מיפעלות ה' [תהלים מ"ז ט], ועי"ז ישחו ציין מסכתי י"ף ר"ת בהיפוך חתון נדהי ישראל יכנס [שם קמ"ז צ], ועי"ז אמרו חז"ל (סנהדרין ל"ח ע"ה) משנכנס יין ילא סוד הכמוס, כי לבה לפומא לא גליא. וכבר כתבנו במקום אחר זה אלני ואנוהו פי' רש"י אעשה לו נוח הוא בהמ"ק, וחז"ל במסכת שבת עשו ממנו נוטריקון ואנוהו אני והוא (ע"ש קל"ג ע"ג). ולפי דרכנו יאמר כך בשמתקן שולחנו והוי כמזבח גמלא שביתו הוא בית דירה ונה מתוקן לקוב"ה, וגם הוא דר עמו צו, וז"ה אל"ה ר"ת זה השולחן אשר לפני ה', ועי"ז ואנוהו אעשה לו נוח אני והוא, פי' דירה שאוכל לדור חתו צבית אחד הוא ציתי אשר שולחני עומד בהוכי.

ומנך לא מנעת מפייהם [נחמי טי כ]. יל"ד דלכאירה חינו עוצה, כי חילו מנע מהם המן ציום עשיית העגל היה עוצה להם ויכירו וידעו כי ה' הוא אלוקים, משא"כ עתה עשו וחשבו כדון עשו את העגל שהרי ירד להם המן. וי"ל עכ"פ למה להם עוצה מזה דעי"ז דקון משה כסועות, והנקיים נתצרכו ע"ד ונקתה וזרעה זרע, ועי"ז זכו למשכן, ואמנם עי"ז אסור בהנאה, אלא שלא היה שלהם שהרי פרקו זמני נשיהם שלא צרונם, ואע"ג מה שקנתה אשה קנה בעלה [בגיטין ע"ז ע"ה], היינו משום דמזונית משלו, והבא נשים שילאו ממארים נסתפקו בהררה ואח"כ צמן ולא ה' מזוניתה על הצעל, והיה הכל של הנשים והצנים, ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ואע"ג דעי"ז מעשה אסרו [בחולין מ ע"ה], מי"מ השיגוי מעשה נעשה על ידי אהרן, והוא היה כוונתו לשמים לא לעשות ע"ז, ובהשתחואה לא נאסר, וצמס' עי"ז מ"ד ע"ה הוי"מ לשנויי הכי, אלא אכתי לא אסיק הכי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו עד לצסוף ע"ש, ועכ"פ אי לא היה יורד המן באותו היום והיתה פרנסת הנשים והצנים מועלת על הצעלים והאבות, נקה להם הצמס' ונאסרו בהשתחואה, ולא היה אפשר לצדוק כסועות, והבדיקה ה' לעוצה כנ"ל וק"ל.

ח"י אגדה לש"ס

מאימתי קורין את שמע בערבית משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן [בברכות צ ע"ה]. יש לפרש מי"ע תליא זה צזה, משום שאעפ"י שכבר קראנו ק"ש וקבלנו עול מלכות שמים בקומנו, והיה לכאורה די צזה עד למחר וכבר נתקדש כל היום ומי"ע קורין עוד בערבית, אלא כל יום ויום יציע אומר ולילה ללילה יחוב דעת, ואריך לקדש היום צכניסתו בערב, ומשום הכי אעפ"י שצבל העמא ונטער מטומאתו, מי"מ נהי גברא טהור חבל היום שנכנס בתחילתו וטומאתו עליו לא יטהר עד עת לאת הכוכבים של מחר, ע"כ ה"ה נמי בקדושת ק"ש, ע"כ תלה זה צזה שקורין שמע בערבית משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן.

יג) וכעין פירש"י סוטה מ' ע"א, על שאנו מודים לך ברוך א-ל ההודאות, שמברכים על שזכינו להודות.

ישמעאל בני צרכני אמרתי לו יהי רצון מלפניך שיכבשו רחמיך וכו' [בברכות ז ע"ה]. כי כל הצרכות שאנו מצרכים לא יולדק בהקצ"ה תוספת צרכה ושפעו ח"י, כי הוא חינו צריך לדבר, (א"כ) [אך] כל חפצו להטיב ולא יכול מפני רוע הכנת המקצלים, ע"כ הצרכה הוא לו יתי' שנזכה אנחנו לעשות רצונו שיוכל הוא להשפיע ברצונו ואנחנו נהיה ראויים לקבל, ע"ד ישמח ה' צמעשין [תהלים ק"ד ל"ה], וע"כ רבי ישמעאל כה"ג הוסיף לו צרכה שאפילו לא יעשו רצונו צבחרתנו, מי"מ יכבשו רחמי חת כעסו מעלינו וייעיב עמנו צבצבו.

ודע כי אכתריאל המזכר כאן הוא ההסתר הראשון שכינה מתלבשת במלאך הצריאה, ועי"ז כתיב [דברים ל"ה י"ז] והסתרתני פני ציום ההוא. והשם [אכתריאל] גימטריא צסת"ר, יושב צסתר עליין [תהלים ל"ה א'], ואחריו הסתר מתלבש ביצירה מטטרו"ן גימטריא שד"י, צלל שדי יתלונן,

ועוד הסתר השלישי הסתר הסתיר הוא סנדלפון צעיר, וג' אלו אכתריאל מטרוין סנדלפון גימטריא חלק רנ"ה א) כמו אהרן הכהן הגדול, ואהרן מזרף פס מיכאל ככהונה גדולה כמ"ש במדרש [עין סוף מנחות ותוד"ה ומיכאל] שמיכאל הוא המקריב נשמת לדיקים על מזבח, ורמז בכתוב פ' שמיני [ע"ד] היום ה' גר"ה אליכ"ס אותיות אהר"ן מיכאל גימטריא ש"ס עו"צ העולה על גביהן [אבות פ"ד מ"א] ב).

מי ששיכן שמי צצית הזה ישכין ציונים אהבה ואהבה ושלום וריעות [צרכות י"ב ע"א]. היינו אהבה כמו אהרן הכהן אהב את הצריית ומקרבן לתורה [כאבות פ"א מ"א], ואהבה אהרן צמח לאפקו האפיקורוס, ושלום היינו שלום התורה ש"פ פלפול ורצ שלום צנין, רצ שלום גימטריא מחלקה, גר"ס כאויבים צעיר ומשלימן זע"ז את והצ בסופה [כקידושין ג' ע"ב], וריעות של הקצ"ה ^{22/08/2018} ותרועת מלך צו ג).

סר"פ היה קורא כי הווי מפערי רצון אמרי עולמך תראה צחיך יאהריתך לחיי העולם הבא. פירש"י עולמך תראה צחיך שימלא כל משאלותיו וימלא נהה רוח צמטיו ע"ש, והנה עוטם בעוה"ז מעין עוה"ב. ואמר ואהריתך לחיי העוה"ב, שלא יצעוט ח"ו מרצ עושהו, ואמר ותקותך לדור דורים, פ"י בכל זאת תהיה מקוב תמיד לחזות צנועם ה' ולא האמין בעלמך שכבר בגעה, אלא כל יומך בעולמך תהיה מקוב מהי אזכה להגיע, והוא ע"ד [ההלכות כ"ז י"ד] קוב אל ה' הזק ויאמן לבך, וחזר וקוב אל ה', יהיה תמיד בקיווי. ואמר לבך יהגה הצונות, כפשוטו, ופיר ידבר חכמות, פירש"י בלשון צרכה אמרו ע"ש, והוא תמיה. ולפע"ד לכאורה פיר ידבר חכמות קללה היא, כי חכמה היא מה שכבר למד וידע מאז, וצונה היא כמעין המתגבר וכנכר שאינו פוסק, ומי שפיו אינו מדבר אלא חכמות ולא זכה לחדשות קללה היא כי אין בהמ"ד בלא חידוש, ע"כ פירש"י הכא בלשון צרכה אמרו, כיון שהקדים לבך יהגה הצונות הרי הוא כמעין הנוצב, מ"מ לא ינוח מלחזור תמיד על הישגות, ע"ד שכתבתי במק"א ד) לא פסק לזון וחזרה מעל שולחנו של רבי [צרכות נ"ז ע"ב], לזון היינו

א) צ"ל רנ"ו, וגימטריא דאהרן עם הכולל ג"כ רנ"ו, וחשובו כד ע"פ המקובל דאות א' הבא לאחר מנצפ"ד הוא מספר אלף, ולפ"ז א' דאהרן הוא אלף ושאר האותיות רנ"ה, ועם הכולל עולה החשבון אלף רנ"ו.

ב) ע"ע בהערות שבח"י ברכות שם.

ג) ע"ע דרשות רפ"ה ג' ד"ה פן.

חריפות, וחזרת היינו חוזר אחר למודו, וה"ל אעפ"י שלבך יהגה הצונות מ"מ פיר ידבר חכמות.

עובדא דאלישע צעל כנפים [שצת מ"ט ע"א]. וי"ל קסדור אחד, הוא שליה הס"ס דאית ליה רשות לאסטוני שס"ד ימים גימ' השטן [יומא כ"י ע"א], והיינו גימ' קסד"ר, ואלישע רץ מפניו כדכתוב [משלי י"ה י'] מגדול עוז שם ה' צו ירוץ לדיק וגשגב, ותפילין נקרא שם ה' [כצרכות ר' ע"א], מגדל עוז גימטריא ק"ס כידוב, ולדייק גימטריא ר"ד, א"כ לדיק מגדל עוז גימטריא קסד"ר בקדושה, ואמר כנפי יונה, כי כנפ"י גימטריא ק"ס כנ"ל וכן נחפה צכס"ף גימטריא ק"ס.

אז יצנה שלמה וכו' אלא שצקש לצנות ולא צנה [שצת נ"ו ע"ב]. וצמדרשים שדים צנאו. ואני אומר ח"ו מי שנאמר צו וגו' יצקש לצנות, מעולם לא צקש, אך הנה נשו בעו לצנו והוא חשב אני אוסיף ולא יעו לצני [כסנהדרין כ"א ע"ב], וכן ה"ל אך ע"ד משל הוא חשק בהעמונית ולא נתלית לו עד שיאמר שיצנה לה צמה לשוקוליה ואמר לה שיעשה כן, והיה צועה צחכמהו כיאות שתתראה לו, שנקל לו צחכמהו להטות לצ האשה שלא יצנה ועוד תקבל דת יהדות, וכן היה שכל הנשים נתגיירו כדאיתא צש"ס [יצמות ע"ו ע"א] שצגירותן נסיצי ה', אלא בעולם תשוקה בהאשה שכה מה שאמרו חז"ל [סנהדרין ק"ב ע"א] צרית כרותה לע"ז, כדאיתא זיהוא אעפ"י שאמר לש"ש אחאב עבד הצעל מטע יהוא יעבדנו הרבה [מ"ב י"י ע"א], ונכשל לצסוף, כי צרית כרותה לע"ז שלא להוציא מפיו, ושלמה שהטעה האשה לומר לה שיצנה לה צמה, אעפ"י שלא היה צדעתו מעולם, מ"מ צנה אח"כ על כרחו שלא צרוננו, יהי ע"י שדים או ע"י סבה מה צין כך הוא לא צקש לצנות, ושפיר שייך אז יצנה שלמה שאמר זה הלשון להאשה שלמה יצנה לה.

אמר ר"י לה איצרי לילה אלא לשינתה אמר ר"ש צן לקיש לא איצרי סיכרה אלא לגירסא [עירובין ס"ה ע"א]. ואמרינן דנא פלוגי הא צחקופה תמוז הא בלילי עצה וי. ויש לפרש דהחובת הלצנות צעיר הצחינה [פ"ה] כתב דגם הלילה עוצה גדולה, שט"י הלילה ינוח ויחליף כוחו ולולא

ד) עיין דרשות ת"ה ג' ד"ה פ' תולדות.
ה) וכן פסק הרמב"ם ה' איסור"ב פ"ג הט"ז, אלא שזה לא כמסקנת הש"ס שם ע"ב שלא נשאן, ועיין הגהות הרמ"ד (רמב"ם-פרנקל) שם שמצא אסמכתא לרמב"ם בירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ו.

ו) עיין תוס' שב ד"ה אלא, ופרישה או"ח סי' רל"ח סק"א.

תיקון האמיתי, אמנם להיותו נקרא מרדכי הלוי בקדש כי מיר הוא לה"ק דכ"י הוא תרגום רומני שיהי רק משנה למלך אחשורש ודיו שנוכח לשמחת מנוה עם לירוף המשתה.

והנה אסתר אמרה למונו עלי ג"י לילה ויום וצנן חבוא אל המלך אשר לא כדת. ויליד דידוע כל מקום שנאמר במגלה מלך סתם מרמז נמי על מלכו של עולם ית"ש [אסתר פ"ג] וכן המן סתם בני בן המדחא הוא מרמז נמי על שר שלו וה"ל אמרה שתנוח לפני הקב"ה בתפלה ותחנונים שלא כדת. וקשה אמאי כיון ששבו ישראל אל ה' אמאי יהי שלא כדת. וי"ל דאסתר ידעה שחטאו ב' העמים ה' שנהנו מסעודתו של אותו הרשע ב' העם הללו והם לא שבו הלא מאחת היינו אל תאכלנו והלא תשתו שהוה נגד הכילה של טעודת אותו הרשע הבל נגד ע"ז עדיין לא עשו כלום והיא סבלה זה על ע"מם לכנס לפני הקב"ה אשר לא כדת, מוביל זה מן התורה ומייתי הש"ס שזה רמזו בקרה דכתיב הן שוכב עם הצותך וקם העם הזה ונהה מחרי אלהי נכר הארץ אשר הוא בא שמה בקרבו ועוצני והפיר את בריתי וחרה לפי זו ביום ההוא ועוצתים וגו' וה"ל להכול ומלאהו רעות רבות וזרות ואמר ביום ההוא הלא על כי אין הלקי בקרבי מלאווי הרעות החלה והלכי הסתר אסתר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה כי פנה אל ה' אלהים אחרים והקשו כל המפרשים ובראשם הרמב"ן ח"ד יתכן אחר שיתודו על כי אין אלהי בקרבי וגו' ח"ד אח"כ יוסף הסתר אסתר. ועוד יליד מה לריך לפרש על כי פנה אל ה' אלהים אחרים הלא מני קח מקיים בירדויה שהגמר על כי אין הלקי בקרבי והל"ל והלכי הסתר אסתר את פני מהס מפני זה. גם יליד לשון וה' נאכול. גם מ"ש רמז פה תחיות הנמתי של מרע"ה הן שוכב וקם כידוע [סנהדרין ל"ג]. גם הלאי נכר הארץ אשר הוא בא שמה בקרבו הם הכוונה על ה"י ששם יעבדו ע"ז הוא מיותר הבל ה"ל שזה מרמז על הענין שבין גלות בית ראשון לבנין השני ורק הקדים כי הישועה ע"י אסתר היינו גופי הסתרת פנים שהי' השכינה מתלבשת בחשה דוקא צבתי נוקבא וע"י צילקוט שלמרה אסתר והלכי הולפת ולח חיש חלה חשה לוי לדור שאשה מנסינתו גם ה' **הסתלצשות במלך הנקרא ש"ס אבתריאל היונה מפסוק שם עולם אתן לו אשר ל"ה יכר"ט והאי קרה קלי המגלה ואסתר גמטריי כמו ל"ה יכר"ט** (*) עוד נכתב מזה בסמוך לר"ה.

מתרגמי מירא דכ"י אסתר מה"ת מנין והלכי הסתר אסתר את פני מהס. ל"ל ליישכ כך כי הנה אות ש"ן הוא הנבחר להיות בתפילין של ראש וכתב צעה"ט ש"ן ר"ת ש"ס י"ה"ו יקרא עליך ויראו ממך. והכלל כי הסי"ן מרמז על גבוה מעל גבוה. והנר"ן נדחה מתהלה לדוד מפני שיש זה מפלת ש"י [ברכות ד:'] וה"י אותיות נחש בריח ועקלתון וזן כפופה ופשוטה — וזאת מ"ס מרמז על עיקר התורה כמאחז"ל [שבת ק"ד]. מ"ס פתוחה וסתומה מאמר פתוח מאמר סתום ומ"ס יום יתנה התורה. וזאת ה' הוא העה"ז שנכרה בה"ל ורמז לבצלי תשובה כידוע [מנחות כ"ט:]. והיות מרע"ה כלו להי קדש קדשים ה"י שמו משה מ"ה שהוא התורה והע"ה"ל כלו בקדושת ש"ן מבלי תערוצת כו"ן כלל — והסיפך בהמן שה"י מ"ה כולו בטומאת נחש בריח כו"ן פשוטה. אמנם זה במרע"ה שה"י ראש לכל מדרגת הקדושה והמן זכב לכל הטומאה ראשית גוים עמלק זה כלו ש"ן וזה כלו כו"ן, אמנם שארי בני הדם כולם הם באמלע כלולים מקדושה ומנחש כי א"ה זולת זה ע"כ אותיות נשמה הוא כלול משניהם. וכשהוא בן בנו של מרע"ה [צ"ב ק"י] כתבו עליו בן גרשום בן מנשה בנר"ן תלוי בשמו של מרע"ה שה"י מתחלה בלא וזן כלל — נחזור לעניינינו שע"כ מרע"ה ה"י בחלית הברור וכבר כי צה"ה שאין זה הפרישות מן התורה כי לא חפץ הקב"ה מכללית צ"ח בזה שהרי בשביל כן דברו אהרן ומרים בו, אלא מרע"ה שאני שזדכך ב' פעמים מ"ס יום שה"י צהר כמאחז"ל [יומא ד:'] למרק חכילה שבמעיו לעשותו כמלאכי השרת — ועל זה שאלו משה מה"ת מניין שעפ"י דרך התורה ופרישותי א"ה שתלמה בזה כעין קדושה הרמז בשם משה שיהי ש"ן בלא כו"ן, והשיב וה"י ימיו מאה ועשרים, כי ג"פ מ"ס יום עולה מאה ועשרים, וכן הוא השאלה על המן ח"ד אפשר שיהי טומאה כזה בלי שיפור תערוצות קדושה, והשיב שזה לצד נשאר מן הען מעטיו של נחש — והנה כתיב ליהודים היתה אורה ושמחה ושם לה הזכר משחה, וההפך גבי הל"ה כתיב והמלך והמן ישבו לשחות והעיר שושן נבוכה הזכיר משחה ולא שמחה ומרדכי תיקן שניהם שמחה ומשחה. ל"ל כי עיקר שמחת המן ה"י בנייתו של מרע"ה ומשחה אותיות מש"ה מ"ת צלירוף הממ"ן לאחת. ורש"י פ"י במנחות פ' הקומץ גבי חטרי לגני דח"ת חי הוא ברומנו של עולם, ח"ת כלומר ה"י כי אות ח"ת רומנו לעולם לחי. והנה במפלת המן וגדולת מרדכי לא רלו ישראל לעשות משחה הרומנו על הכל שהוא התגברות חזות העה"ז ולמיחת הקליפה הלא שמחו רק בשמחת מנוה לכן שמחה אותיות משה ה"י כי ח"ת רלונו ה"י. אמנם מרדכי הבין וידע כי לא זכה לתקן העולם עדיין במלכות שדי ולא נתקן להיות רק שמחה המרמז על לידתו של מרע"ה לחוד ודי לנו שנהי צבתי נשמה אשר על כן מרדכי היהודי משכ"ה למלך אחשורש ע"כ תיקן שמחה ומשחה (וכבר רמזתי במקום אחר כי אם תחשוב הנר"ן פשוטה לשבט מזות מספר מנלפך לוי יהי המן אותיות משחה) (*) ומג"ל למרדכי ה"י וע"ז מיייתי מדכתיב מר דרור ומתרגמי מרי דכ"י ר"ל כי לה"ק מרמז על גילוי השכינה והתרגום על התלצשות והסתרת בשר האומה אשר היא שוכן בחוכה, והנה אי ח"י שם מרדכי מרי דכ"י ה"י כולו תרגום רומנו על תוקף הגלות, ואי ה"י שמו מר דרור כולו לה"ק ה"י מרמז על

(*) יש למיין ז"ל בפנקס הקדוש הלוח בח"י אהבה ל' תצוה משנה מעוברת ה"ל תקיפו ל' דבורים קדושים משה שרמו פ"ה ואינו כל המאמר ד"שם הנה. [ובפרט בפ"מ ששמעתי ממ"ה הרב מהר"ש א' כוזב ז"ל מצא בפנקס הקמיעות לרבינו ז"ל שהמספרים הא"ל המזכירים בהמאמר שאעתיק, בלב שמות קדושים והשתמש בהם לקטיעה אחת]. והנה זה לשון קדשו שבו: ואהה תצוה את ב"י. ידועה מ"ש המפורשים שלכן לא נזכר שמו של מרע"ה בכל פ' המשכן מועשו את הארון עד תהלת פ' תשא. שהם י"ח פרישות בבולב לא נזכר שמו של מרע"ה. משום שאמר מהני נא מספרך. והנה כתיב שם עולם אתן לו אשר לא יכרת, ובתיבת פ"א יכר"ט יצא שם אבתריאל שראה ר' ישמעאל בהן הגדול בבית קודש הקדשים שהשכינה שתלבשת בו. [ברכות ז:'.] והוא גמטריי מקרא מגלה במ"ש ה"ל [מגילה י"ג] ע"ה הפרשה ההיא וה"י לה לישם לאות עולם. — ואבתריי בלא שם אל הוא גמטריי ר"ת של לא תאונה אילך רעה ר"ת להא"ד — ואם תצדק לוח ר"ת ונע לא יקרב באה"ק ול"ב אז עולה גמטריי עשרות — ואם תצדק גם ר"ת כי מלאכתי יצוה כך לשמרך בכל הרבך שהוא ר"ת במ"ל ל"ה שעולה גמטריי ק"ל ה"י עשרות ק"ל שהוא עשרת ת' אפרת ל' נטוטי ב"ט ר"ת עת"ל

(*) תמצא לעיל בדרוש לוי אדר תקס"ה לפ"ק ה"ה והנה אפרט וכו'.

תתבונן בהנך ארבעה תיבות, נרמז ענין ברכת רבי ישמעאל שבירך כביכול למקור הברכה הש"י ויתעלה, וברכתו הוא כאשר מברכין את הבנים, הנה בין והתבונן כה תברכו את בני הוי"ה כביכול, ובין תיבת בני להשם הנכבד נרמז הברכה, ואי אפשר לבאר.

במדרש [פ"א ב'] לפיכך הכהנים פורשים את כפיהם לומר שהקב"ה עומד אחרינו. נראה לפרש פרישת כף מורה לפרש אותיות כ"ף במילוי כ"ף פ"ה, בגימ' א"ל במילואו (ואל תתמה על מילוי הפ' בה"א כי כן נמצא כמה פעמים בדברי המקובלים).

יברכך. שמעתי מכבוד אדמו"ר הרב הק' מו"ה יעקב יצחק זצוק"ל מ"כ בלובלין, יברכך מלשון בריכה, יעשה אותך כבריכה (והכוונה כמו שמשקים מבריכה מים כן על ידך יושפע כל הטובות בכל העולמות).

ויש לפרש יברכך מלשון המברך את האילן, שכל הנצוצי קדושה הצריכין להתברר יהיו נברכים ונרכבים כן ואתה תעלה אותם.

וישמרך. מכבוד הרב הק' הנ"ל, וישמרך מלשון שמרים, ותתפרש הכוונה כמו השמרים המעלים את העיסה מעלה אחר מעלה, כן יעלה אותך הש"י על ידי תורתך ועבודתך מעלה אחר מעלה בעולמות עליונים ובהשגה אחר השגה.

ויש לפרש מלשון שמיר, חזק, שיעשה אותך חזק כברזל וכשמיר המפוצץ סלעים בנגעו במ.

ויחנך. מכבוד הרב הק' הנ"ל, ויחנך מלשון חוני, שיעשה אותך כחוני המעלה, שתהיה מתחטא לפניו כבן המתחטא לפני אביו ועושה לו רצונו כמ"ש בגמרא [תענית יט].

הצורך להתאמץ דוקא בכוונה הנ"ל רק אמור להם יברכך.

ויש לפרש עוד, כה תברכו כו' אמור להם. דהנה סיפר רבי ישמעאל כהן גדול איך שנצטווה בבית קודש הקדשים מפיו ית' ישמעאל בני ברכני, ואמר יהי רצון שיכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך ותכנס עם בניך לפני משורת הדין [ברכות ז]. והנה כל זה הוא ברכה להבנים בני ישראל עם קרובו כי הוא ית' מקור הברכה רק ברכת הבנים הוא ברכת האב, וא"כ למה לא בירך את הבנים בברכת יברכך כו'. אך הוא שנרמז בתורה הק' כה תברכו (דייקא בזה הלשון) את בני ישראל אמור להם (רצ"ל בעת אשר האמירה יהיה להם, משא"כ כשיארע מעשה כמעשה דרבי ישמעאל כהן גדול אזי יהיה הברכה באופן אחר ובלשון אחר הגם שהוא גם כן ברכה להבנים). ובוה ידוקדק דברי המתרגם שתרגם על אמור להם, כד תימרון להון. ולכאורה אין לו ביאור, ולפי מ"ש יונח, רצ"ל בעת אשר יהיה האמירה להם משא"כ כשיהיה האמירה להש"י (והנה ראיתי כעת נוסחאות בתרגום כן תימרון להון, ונ"ל שהוא טעות כי תיבת כן אינו לשון תרגום רק לשון גמרא, ולשון תרגום הוא כדין, כמו שתרגם על כ"ה תברכו, כדין, ולפי מ"ש אין לשבש הנוסחא הישינה, והנה ראיתי בספר יראים גרס כד יימרון להון, ורצ"ל בעת אשר יאמרו להם ישראל שיברכו מוכרחים לברך, ואין כן בשום נוסחא שבידינו), והנה ליכא מידי דלא רמיזי באורייתא, נרמז ברכת רבי ישמעאל כהן גדול בתורה בר"ת ישראל אמור לה"ם יברכך, ר"ת ברכת רבי ישמעאל יכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך את מדותיך כ'נוס להם לפני משורת הדין. הנה כאשר